

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

ELFTE ÅRGÅNGEN.

Tredje häftet.

Innehåll:

	Sid.
23. Mors historia.....	153.
24. Bör qvinnans politik inskränka sig till toaletten? Af <i>Keiner</i>	169.
25. Nordiske Kvindeskikkelser. I. Dorothea Engelbrektsdatter. Af <i>Richard Kaufmann</i>	174.
26. Från en lärarinna. Af <i>Gerda</i>	179.
27. Diktarepersonligheter. I. Hostrup och hans sångmö. Af <i>Esselde</i>	185.
28. Auktionen i det Ingemanske Hus. Af <i>Benedicte</i>	202.
29. Spadsereturen paa Loftet. Poem af <i>Benedicte</i>	206.
30. Gudmund Andersons historie. Af <i>Elisabet Ouchterlony</i>	207.
31. Nytt på vår bokhylla. A. <i>Barn- och Skollitteratur</i> . (Barnens Vän. Barnens Tidning. Andeliga Sånger för Barn. Barnets önskan.) Af <i>J. H. B. Skönlitteratur</i> . (Solen i Siljedalen.) Af <i>Reader</i>	212.
Breflåda. Bokförteckning. Föreningen för sinnesslöa barns vård: se omslaget.	

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

Breflåda.

Till Excelsior. Tack för sändningen, af hvilken *Et Gammelt Minde* samt *Oplysningens sol* mest anslagit oss. Dock förefalla oss de två sista raderna af andra versen i det sistnämnda stycket bra dunkla.

Till J. För den lilla förtjusande *Fortællingen* hembära vi härmed vår hjertliga tacksägelse.

Till G. A. Den ädla gamla damen är oss särdeles välkommen och hoppas vi ni tillåter oss att gifva henne en plats bland våra *Nordiske kvindeskikkelser*.

Till L. Kristiania. Ehuru måhända något ensidig i sin uppfattning är den ifrågavarande personen utan tvifvel en bland de få som skulle vara uppgiften vuxen. Några meddelanden rörande den vigtiga frågan förekomma bland Nytt på vår bokhylla.

Till Redn benäget insända böcker.

Våra sinnesförmimmelser af *E. Leyden*, öfvers. från tyskan. — *Framtiden*, 2:dra årg. 3:dje häftet. — *Rom*, dess tillkomst, utveckling etc. af *Wilhelm Wagner*, öfvers. af *G. Scheutz*. — *Grefve Kostia* af *Cherbuliez*, öfvers. — *Lynchans filosofi*, af *Paul Janet*, öfvers. — *Grundtvigs udvalgte Digte*. — *Beatrix*. En hägringsbild ur Folkungasagan af *E. R. Örebro* 1869.

Föreningen för sinnesslöa barns vård hade Onsdagen den 26 Maj sitt vårsammanträde i Stockholm, för att närmare bestämma sin framtida verksamhet och för afgörandet af åtskilliga ekonomiska frågor. Den af föreningens kassör framlagda redogörelsen visade, att från insamlingens början till föreningen ingått 8,206 Rdr 26 öre. Af dessa influtna medel hade tills dato 892 Rdr 26 öre blifvit öfverlemnade till m:ll Emanuella Carlbeck, att för idiothemmet i Sköfde användas, hvarjente för samma ändamål denna dag anordnades 1,000 Rdr Rmt att af m:ll Carlbeck hos föreningen lyftas under tiden till nästa sammankomst, som utsattes att hållas i slutet af September. I afseende på det förslag till stadgar, som till sina allmänna grunder vid denna sammankomst blifvit föreningen förelagdt, beslöts, att, sedan det af t. f. ordföranden blifvit redigeradt i öfverensstämmelse med de åsikter, som vid den deröfver förda diskussionen gjort sig gällande, detsamma vid höstsammanträdet skulle föreningen till definitivt antagande underställas. Sammankomsten bivistades af m:ll Carlbeck.

23. Mors historia*).

Hennes barndom var glad nog. Föräldrarna voro bergadt folk, och, ehuru sjelfva icke skolbildade, läto de dock barnen gå i skola, der det till och med lästes litet franska, ritades och syddes schattérsöm. Ack, jag minnes ännu såväl den sålunda sömmade tafan, den enda som fanns i hemmet, med dess »*Temple de l'amitié*» och dess underskrift: »*cousu par*» etc.

Men med barndomsdagarne var det ock slut med glädjen och bekymmerslösheten. Föräldrarnes både yttre och inre ställning bröts sönder. Huset ruinerades, makarna skiljdes, barnen måste ut i verlden. Så kom mor ut på landet såsom biträde till frun i huset. Efter ett par år dog denna. Dessförinnan hade dock äfven det huset fallit i spillror. Endast »hjelpen» fanns kvar. Efter ett år upphöjdes den till ordinarie. Den förre gårdsegaren nöjde sig med att blifva inspektör på annans gård, och mor följde honom såsom hustru. Ett år derefter kom jag till verlden, och två år senare syster min.

Länge räckte dock icke heller den lyckan. Inom femte året af sitt nya äktenskap dog min far, bruten och i förtid åldrad af utkomstbekymmer och kroppsplågor.

Så stod mor på bar backe med sina två barn. På landet fanns ingen utsigt till uppehälle, hur vackra utsigterna från backen än voro åt alla håll. Vi måste alla tre in till staden.

Ett rum in på gården tog der emot oss. Det var trångt och tungt. Mor blåste icke mer några såpbubblor, såsom hon gjort det året förut från den höga förstugutrappan med herrliga landskap åt alla sidor, som återspeglades i bubblorna. Icke heller fick man der se gröningar och tättingar samlas utanför fönstren bland grynen, som mor strödde ut för dem der ute på landet. Fars nyckelharpa hade, liksom klaveret och allt det andra, gått på auktion. Mor sjöng aldrig mera »Guldmanig fåle, Skinnfaxe,

*) Af förf:n till »*Min genius*»; se Tidskrift för Hemmet 10:de årg. sid. 304.

drager», såsom hon gjorde det på landet. Det var tyst der uppe på malmen.

Mor stöpte ljus. Det var det försörjningsmedel, för hvilket hon efter mångahanda öfverläggningar slutligen bestämde sig. Hvarifrån hon fick förlag, hörde jag aldrig, men att beräkningen slog fel och företaget måste uppgifvas, det kunde jag icke undgå att erfaras.

Under tiden hade mor satt mig i lankasterskolan, knaster-skolan såsom den kallades. Jag har intet annat än godt att erinra derutaf. Täflan var stark. Jag flyttades från ring till ring, från tabell till tabell, från skrifbänk till skrifbänk. Tråkigt var der aldrig. Vid sju år kunde jag läsa, skriva och räkna; men så hade jag också redan derute på landet börjat läsa för mor i ABC-boken med den välkända värpande tuppen.

Vid första examen fick jag premium. Jag skall aldrig glömma mors glädje den dagen. Knappt voro vi hemkomna från skolan, förrän mor sade: Skynda dig nu med maten, barn, så få vi ge oss af. — Hvert då? frågade jag. — Till landet, mitt barn. — Till landet, till landet!... Jag glömde premium och allt, och så bar det af med mor och mig ned till Munkbron, der vi gingo ombord på en Svartsjölandsöka och om natten roddes långt, långt bort från staden.

Då jag vaknade morgonen derpå, låg jag på mors knä. Solen sken på vattnet. Jag kände mig som nyfödd. Åtminstone tycker jag nu så efteråt.

Fram på morgonen gingo vi i land. Vi hade långt att gå. Vi gingo icke alltid banade stigar. Backarna stodo fulla med tjärblomster; jag plockade händerna fulla, utan att fråga efter hvart det bar af. Jag var ju tillsammans med min mor, och hon visste det nog. Fram på dagen kommo vi fram. Vi voro vid min fars forna gård. »Och här, der det var som i ett dockskåp förr!» var allt hvad jag minnes att mor sade der. Redan under förmiddagen fortsatte vi vår vandring.

För mig var färden helt och hållet en lustfärd, med blomster och foglar hvarhelst jag kom. För mor ej så, fast jag ej begrep det då, utan först långt efteråt. Mor var ute för att se sig om efter tillfälle till bergning. Hon var en rask och företagsam qvinna, besluten att, kosta hvad det ville, försörja sig och barn. Ja, det der inser jag nu, men för tillfället hvarken såg eller insåg jag något annat, än att det var vackert och roligt på landet, samt att mor såg gladare ut der än i sta'n, och det var

dock det förnämsta. Ty på hennes blick och utseende berodde förnämligast glädje och sorg för mig den tiden.

Fram på hösten visade sig verkningarna af utfärden. Mor hade varit ute och sett sig före med afseende på ett påtänkt ladugårdsarrende. På hösten gick detta i verkställighet. Mor flyttade alltså ifrån staden; men mig lemnade hon der qvar hos sin gamla mor, allt för skolans skull.

Först fram mot jultiden kom hon in och hemtade mig. Utfärden blef ett äfventyr af hemskaste art. För tillfället begrep jag dock ej hvad det gällde; det var först efteråt jag lärde förstå att vi varit nära att bli rånade af ett par ur skogen framspringande karlar. »Hade det icke varit kälkföre, och hade vi vi icke haft parhästar den här gången, fru lilla,» hörde jag drängen säga, »så hade vi allt varit fast.»

Af mors nya lif förstod jag föga eller intet, jag såg blott att det var mycket olikt det hon fört i staden. Hon hade nu så mycket att beställa, hade dräng och flera pigor och var sällan inne annat än om qvällarna. Äfven jag tillbragte min mesta tid ute om dagarne: än var jag med i ladugården, än satt jag och åkte i tröskverksvandringen, än åkte jag kälkbacke, än var jag till granngården, der mor också arrenderade ladugården. Det var ett mycket bättre lif än det i sta'n, och det såg jag äfven på mor.

Men så var julen slut, och jag skulle in i skolan igen. Också minnes jag ingenting af mor, förrän jag mot midsommar fick fara ut till henne igen. Den gången gick resan i ekstock. Två pigor rodde hvar sitt par åror. Mor satt med mig på toften akterut. Framför oss stodo tomma mjölkbyttor eller filbyttor som de kallades, i mängd staplade på hvarandra. Under färden fram emot natten berättades sador, minns jag, om sjöjungfrun med det långa håret.

Sommaren gick, jag hade metat min första fisk, skurit min första pilpipa, första gången kört för mor till kyrkan, fått mina första stöflar, och allt det der under leende blickar af mor. Idel glädje och fröjd! Det kostade på att lemna allt det der, just som krusbären mognade, för att fara in till sta'n och gå i skola igen. Men det gick likväl för sig, och förr än man visste ordet af, var det jul igen som året förut, och lif och lust på landet med kälkbacksåkning och ugnspannkakor, kaldans och smörbakelser, allt saker som jag icke sett sedan julen förut, och allt belyst af mors glädje. Ack det var hennes sista glada jul på länge! Den påföljande julen bodde hon i Stockholm igen, och vi hade ånyo

endast ett litet rum in på gården, mörkt och dystert, ty mor var icke glad mer. Hon hade ingenting att styra och ställa med, ingenting att komma med.

Arrendet hade icke burit sig, oaktadt allt släp och bråk, både natt och dag.

Så voro vi imellertid blifna stadsbor igen. Det var en svår vinter. Mor var sällan eller aldrig glad; jag insåg icke hvarföre, såg och kände blott, att så var. Efteråt begrep jag att hon icke vetat hvad hon skulle taga sig till. Mig hjälpte dock skolgången fram genom mörkret; hade den icke varit, och hade mor icke haft att glädja sig deråt, så vet jag icke, hur det hade gått. Nu vet jag, att skolan är en välsignelse, icke blott för barnen och folket, staten, kyrkan och samhället, utan äfven och isynnerhet för fattiga mödrar, som icke hafva något annat att hoppas än att det skall bli något godt af deras barn. »Vore jag rik,» hörde jag också stundom mor säga, »så nog skulle jag framförallt dela med mig åt skolmenniskorna för allt hvad bråk de ha för andras barn, och det så godt som för intet.»

Om våren blef det bättre för oss. En dag, då jag som vanligt var i skolan, fick jag helt oväntadt på gården der se min mor i hennes nya gråa ylleklädning, hvarpå hon sjelf väft hela vintern och som hon sjelf sytt de sista dagarna med sådan brådska. Jag sprang fram till henne, men hejdades genast med en blick och en rörelse med handen. Jag märkte då, att hon var i sällskap med ett par herrar. Jag tvärstannade, men i det samma hörde jag: jäså, det är fruns barn det der; och så sågo de båda herrarne på mig så vänligt, ehuru de annars hade så stränga ansigten att jag icke vet mig hafva sett några strängare. Efteråt fick jag veta hvilka de voro. Den ene var polismästaren Wannqvist, den andre biskop Wallin.

Inom ett ögonblick försvunno de alla tre i en port nere på gården; — men från den dagen var mor förestånderska för flickafdelningen af den inrättning för vanvårdade barn, som de nämnde begge männen vid den tiden bragt till stånd. Mor flyttade till skolgården, der flickafdelningen fick sin plats, och så voro vi på grön qvist igen. Villkoren voro visserligen små: fri bostad i ett litet mörkt rum i rad med dem, der de vanvårdade barnen voro inrymde; en portion mat middag och afton, af samma sort som barnens, samt etthundra r:dr rgs i årlig lön; men mor hade fått en verkningskrets, tak öfver hufvudet för sig och oss, och så begynte ett nytt lif.

Mor hade åter fullt upp att göra från tidigt på morgonen till sent på qvällen. Hela skaran af flickor, alla lika, åtminstone deruti att de icke haft någon rätt vård, skulle passas på alla sätt ifrån 6 om morgonen till 9 om qvällen, då de, allt under samma uppsigt, gingo till sängs. Mor var allt trött, när hon om qvällarna fick komma in till sitt; men jag minns aldrig att jag hörde henne klaga öfver möda eller trötthet.

I elfva år förde vi nu ett sådant lif.

I början gick allt, såsom jag tyckte åtminstone, lyckligt och till allas ömsesidiga nöje. Hvarje gång den gamle grosshandlaren, som var inrättningens högste tillsyningsman, kom dit, såg mor glad ut. Men deremellan måtte det hafva varit många bitterheter att utstå, fast jag på länge icke begrep, hur det egentligen var fatt. Med åren blef jag dock invigd deruti. Det fanns två särskildta områden för hushållet der: »köket» och »allt det andra»; och köket skulle subordinera under allt det andra, som hörde till mor. Men köksbjörnen var icke med derom, annat än i tillsyningsmannens närvaro; också kom det till mycken oundviklig, men icke påtaglig, beklaglig men icke anklaglig förtret, som tärde, och som mors tysta tårar icke kunde aflägsna, huru mycket hon än grät, när hon kom in till sitt, och vi gräto med.

Icke för det att jag bestämdt kan säga det, men jag tror, att det var den der smygande husliga ofreden, som förbittrade mors dagar under flera år, tills hon slutligen föll i en nervfeber, som var nära att taga henne ifrån oss. Det var en svår tid. Besynnerligt att vi kunde lära oss våra lexor der i sjukrummet; men ingenting måtte vara omöjligt för barn, så länge de icke ana eller förstå omöjligheter. Mor tillfrisknade omsider, men efter den betan var hon icke ung längre; jag tror icke att jag såg henne med blottadt hufvud på årtal derefter. Kanske var det mössan som gjorde att hon såg gammal ut.

»Hvar är ditt hår?» minns jag att jag frågade en dag.

»Det är här det, mitt barn,» svarade hon, i det hon ur sin byrålåda tog fram en stor upplöst hårfläta af minst 6 quarters längd; »i morgon skall du följa med mig, så skola vi gå bort och göra af med det.»

Det gjorde vi också. Mor fick sälja sitt hår till — Emilie Högqvist.

Från den dagen var jag invigd i mors hushållning. Jag hade väl märkt ett och annat ibland, då det gällde att få en bok, ett plagg eller dylikt. Men jag var hela nio år, innan jag förstod

att det satt hårdt för mor att hålla oss vid makt. Men från den tiden fick jag så mycket mer förstå det. Skulle det borgas en jungfru grädde och för tre skilling skorpor på mjölkmagasinet; eller skulle det köpas hem kaffe och socker från kryddboden eller smör från hökarboden eller bröd från bagareboden, alltid var det jag som skulle verkställa uträttningarna.

Jag glömmer aldrig den gången, då jag måste gå till en släging med ett bref, hvori mor bad att få låna 50 R:dr. Jag visste så väl hvad det gällde att få låna de penningarna. Jag sprang hela vägen med hjertat i halsgropen; aflemnade mitt bref med en viss tillförsigt; men fick endast ett bref utan penningar till svar, och grät hela vägen hem.

Jag har också aldrig kunnat glömma den dagen, då min fars forna husbonde, justitierådet, kom till mor och fordrade betalning för den skuld, hvori hon satt sig hos honom vid auktionen efter far sex år förut. »Frun har nu fått bättre vilkor,» hörde jag honom säga (mor hade då fått sin årslön höjd från 100 till 125 R:dr Rgs), »och jag har sålunda anledning tro frun kunna göra rätt för sig.»

Jag minnes icke hvad mor svarade, men hvad jag minnes, det är, att hon grät hela dagen och att vi barn, som alltid, gräto med.

Under sådana förhållanden hade mor en dag — jag var då åtta och syster sex år — satt oss i annan skola. Styresmannen för inrättningen, vid hvilken mor var anställd, ville visserligen att hon skulle låta oss barn intagas der för att lära handaslöjder, bli dugliga människor och kunna få både mat och kläder, som väl kunde behövas, då *en* portion ju var knapp nog för en stor person och två små, såsom jag minnes han tillade. Men mor ville icke; kanske tyckte hon det vara hårdt, att vi skulle räknas bland vanvårdade, då hon ju alltid hade vårdat sig väl om oss. Alltnog, hon ville icke, och, fastän hon dermed ådrog sig styresmannens ovilja för sin högfärd, satte hon oss i annan skola. Jag vet icke, om hon hade någon annan afsigt dermed, än att vi sålunda skulle komma ifrån inrättningsbarnen, och i sådant fall skulle möjligen styresmannen kunna anses hafva haft rätt. Men jag tror, att den moderliga instinkten föreskref henne hennes handlingssätt, och jag tror också, att hon aldrig fick skäl att ångra sig. Det höll imellertid på att gå illa för oss strax i början. Intagningen i den nya skolan gick förträffligt. Men en dag några veckor senare hölls upprop i skolan för inbetal-

ning af ved- och ljuspenningar. Jag hade sagt till derom åt mor, men hon hade omöjligt kunnat skaffa pengar (det var I R:dr B:co.) till den dagen. Då ordningen kom till mig, svarade jag med gråten i halsen: att mor hade inga pengar. Läraren som troligen blef störd i sin förrättning eller kanske icke trodde mig, röt till: helsa du mor och säg, att hon skaffar pengar, — och så ropade han upp den dernäst. Det var som om åskan hade slagit ned. När jag omsider vågade se upp, märkte jag hur kamraterna tittade på mig och skrattade i mjugg. Jag hade kanske aldrig förr känt mig så olycklig. Under frukostloftet sprang jag hem och berättade för mor hvad som händt. Nu var det hennes tur att gråta med mig; några pengar fick jag dock icke, men jag hade fått gråta ut, mor hade smekt både sin och min oro till ro, och så bar det af till skolan igen.

Det var vårt första nederlag på skolvägen; annars hade mor glädje af oss, och när terminsafgiften skulle betalas, var hon beredd derpå. Jag tror, att hon aldrig hade gifvit ut någon penning med sådant nöje som den, hur nära hon än fick taga sig dervid. Nästa gång den skulle betalas, nekade mig läraren att taga hem uppbördsboken. Jag blef icke litet öfverraskad, då jag under middagsloftet såg honom komma hem till mor. Ingen hade ju sagt honom hvar vi bodde, åtminstone hade han icke frågat mig derom. Jag var rädd att han hade något att klaga på mig. Mor var icke mindre bestört än jag; men allt upplöste sig i glädje. Han hade hört, sade han, att frun hade svårt att betala. Barnen voro snälla i skolan, och hädanefter skulle de få gå der gratis, tillade han. Jag förstod icke hvad han menade med gratis, men jag såg att mor blef mycket glad; och när han gått, tog hon mig i famn och kysste mig. Jag hade icke på länge sett henne så glad. Jag skulle nu få gå i skolan för intet, sade hon och kysste mig ännu en gång.

En annan vändning i vårt skollif hade helt visst kommit mor att digna under de svårigheter, som vår uppfostran då skulle hafva beredt henne. Nu var det värsta så godt som öfverståndet. Kläder sydde hon sjelf åt oss af gamla aflagda, som hon köpte eller fick, jag visste icke alltid hvarifrån. Böcker hade vi lärt att köpa gamla för godt pris, och mat — ja, dermed var det värst, ty den der enda portionen räckte illa till för tre, och detta desto mindre ju större vi blefvo, vi barn. Besynnerligt nog, tror jag knappast att jag någonsin under de åren såg mor äta eller dricka annat än kaffe, hvilket vi mången gång hjälpte

henne att koka i kakelugnen. Något helt mål såg jag henne aldrig intaga, och någon dukning minnes jag aldrig annat än under helgerna. Varmare hemlif kan jag dock svårligen tänka mig än det som lefdes af oss tre i det der enda rummet, som var så litet, att när de tre bäddarne bäddades der, det knappt fanns något utrymme öfrigt. Och likväl tycker jag nu efteråt, att det knappast var något hemlif; ty rummet var såsom ett kontor, der inrättningens alla, i bokstaflig mening taladt, *löpande* ärenden skulle afgöras; mor hade sällan eller aldrig tid att sköta om hvarken sig sjelf eller oss, hennes egna barn, och vi voro sällan eller aldrig inne annat än vid måltiderna och under läsningen, om icke under vinterqvällarna efter slutad kälkbacksåkning. Vi lefde och hade vår varelse i skolan.

Det skall möjligen förefalla mången såsom skulle flera af dessa drag icke egentligen höra till mors historia. Men jag miss-tager mig väl ej, om jag tror att barnets historia äfven är modrens, åtminstone när, såsom här var förhållandet, modren lefver endast i och för sina barn, följande dem ständigt med hjer-tat och tankarna äfven då hon nödgas vara skiljd från dem. Eller har väl någon moderlig mor någon annan historia än den hennes hjerta väft i och med barnens? Svårligen kan en mor ega mindre tid för egna barns räkning än vår, stundligen jägtad som hon var af omsorgen om de trettio till fyratio andra bar-nen. Och dock är jag viss, att hennes egentliga öden under alla dessa år mera voro *våra* öden än hennes egna.

Imellertid växte vi upp under hennes ögon. Hela vårt lif, i stort som smått, höll jag på att säga, men något stort fanns icke deri, berodde af henne. Allt som gjordes, gjordes af henne. Sjelf bäddade hon våra sängar, sjelf höll hon oss rena och snygga, så godt sig göra lät. Hade hon kunnat sjelf vara skola åt oss, så hade nog hon varit det också. Det är qvinnan, som upprätt-håller familjen, heter det. Ingen har kunnat erfara detta dju-pare än vi. Med 125 R:dr om året uppfostrar man icke lätt två barn, isynnerhet icke, när de börja växa ur barnskorna. Men för mor gick det för sig, och vare det sagdt utan förmåtenhet å vår sida, hon uppfostrade sig sjelf derjemte, så framt det är sannt, att modrens uppfostran sker i och med barnens.

I viss mening kunde denna uppfostran sägas hafva varit sträng. Arbete och knappa vilkor äro ju stränga uppfostrings-makter. Icke desto mindre hörde jag så ofta som barn sägas,

att mor skämde bort oss. Jag förstod icke, hvad man dermed mente. Det betydde visst, att hon höll för mycket af oss. Det gjorde hon väl också. Hade hon haft större tillgångar, så vet jag icke heller hur det hade gått. Hon skulle sannolikt haft svårt för att neka. Kanske, ja helt visst, hade också vi då frestats till nycker och fordringar, åtminstone jag. Det var till och med icke utan att jag en gång var nära att gifva efter för dylika frestelser. Men den gången räddades jag och mor med; och af hvem eller hur? Af hvem annan än af henne sjelf, och detta utan att hon, enligt hvad jag med visshet vet, förstod huru. Med medveten stränghet skulle det kanske icke lyckats, och med omedveten troligen ännu mindre. Nu skedde det med en kärlek, som icke var mäktig af något slags beräkning. Det var ett schackdrag, såsom jag dock först många år efteråt förstod, af en ingivelse, som skulle kunna bevisa, att, om äfven moderskärleken stundom är blind, som kärleken i allmänhet säges vara, den dock, äfven när den yttrar sig som svaghet utan klart medvetande om de möjliga följderna, går den rätta vägen och vinner spelet. Historien var följande:

Kamraterna i skolan hade länge och väl talt om, att vi skulle gå tillsammans till Djurgården 1:sta Maj. En utaf dem, några år äldre än jag och till hvilken jag satte mycket förtroende, hade gjort upp, att vi den dagen skulle vara så »sprättiga» som möjligt, såsom det hette på skolspråket. Det föreföll mig, såsom skulle det ordet egentligen gälla mig. Jag kunde nemligen icke undgå att märka, att de flesta kamraterna voro »sprättigare» än jag, äfven i hvardagslag, klädd som jag alltjemt var i mina hemsydda kläder, som jag nästan tror icke just alltid passade så väl, och som både till tygets beskaffenhet och färg voro sådana att de allt emellanåt förskaffade mig hvarjehanda öknamn. Isynnerhet var det ett af mina plagg, — något att byta om med hade jag icke den tiden — som ådrog mig anmärkningar. Att komma ut på Djurgården med de andra i det plagget, det var nu då rakt af omöjligt. Jag talte med mor derom hela långa tiden förut. Hennes svar hade alltid blifvit: »Kära barn, hvar ska jag taga pengar till det ifrån?» — Jag förnyade min begäran dag från dag, klappade och bad, men fick alltjemt samma svar. En dag tyckte hon väl att jag gick för långt i min enträgenhet. Hon blef ond, och när jag så började tjura och till och med gråta, blef det än värre. Jag skulle aldrig få det der plagget, jag måtte bära mig åt hur som helst. »Ja,

du skall precis alldeles icke ha det, just för det du kan bära dig så åt, fast du vet så väl hur svårt jag har det.»

Ja, så sade hon verkligen. Och jag, som såväl visste, hvad de orden betydde, jag gaf dock icke efter mer än för ögonblicket och då blott medelst nödtvungen tystnad. När jag om qvällen sista April kom hem från skolan, var jag åter framme med min begäran. Det var nästan mot min vilja, som ordet undföll mig, och jag ångrade det också, tror jag, nästan i samma stund. Men mor hade dock hört det, och så fick jag mig min första rätt grundliga lexä för lifvet. Jag hade aldrig hört mor tala så förr. Hon talte om, hur hon sökt draga sig och oss fram under hela vår tid, »och du,» slutade hon, öfverväldigad af gråt, »du skulle ändå bara bli mig till sorg.»

Nu var det förbi med mig; jag grät tills jag somnade, utan att jag är rätt viss uppå om icke en och annan af tårarna egna min förfelade önskan. Men när jag vaknade om morgonen, låg det der plagget färdigt på stolen mellan mors och min bädd. Mor hade sjelf sytt det om natten, sedan hon om qvällen varit ute och skaffat tyg dertill för 2 R:dr, såsom jag sedan erfor af hennes gamla mor. Från den morgonstunden, då jag stod der framför det nya plagget och icke visste, om jag skulle tro mina ögon eller icke, och hörde mor komma in, och med en lång vänlig blick på mig säga: »nåå, hvarföre tager du icke på dig, mitt barn?» — från den stunden begärde jag aldrig något af mor, som jag icke visste att hon kunde gifva utan svårighet.

Under sådana förhållanden sträfvade mor för oss i tio, elfva år. Invidg såsom jag tidigt blef i alla hennes förhållanden, kunde jag hafva mycket att berätta om ett hushåll, som i Stockholm på 1830-talet drog sig fram hyresfritt på 35 öre och en portion mat om dagen, samt i och med detsamma gifva ett bidrag till den gamla rika historien om kvinnans tålmod, ihärdighet och uppoffringsförmåga. Jag skulle kunna skildra en hel följd af tafflor ur de vanvårdades inom några få rum sammanträngda lif. Än i dag minnes jag alla dessa flickor, dem nöden och välgörenheten sammanfört, minnes deras arter och oarter, deras hvardagssysslor och söndagslif med kyrkogång om förmiddagen och sånglekar, utan all omvexling, om eftermiddagen, från år till år; och upp i allt detta mor, stundligen närvarande och deltagande i allt. Än i dag ljuder i mitt minne detta eviga »fru lilla», hvarmed mor af den ena flickan efter den andra förföljdes i dörren till vårt rum, så fort hon der inträdde för att egna oss ett ögonblick.

Än i dag minnes jag såsom en motsats till detta jägtade, splittade hvardagslif de vandringar, som mor en eller annan söndags-eftermiddag om somrarne, åtföljd af hela sin barnskara, företog utåt landsbygden. Men skulle jag använda allt sådant inslag, så blefve väfven för lång och för brokig, och ränningen, hvarom här egentligen är fråga, blefve undanskymd.

I mors vilkor skedde under de elfva åren endast två förändringar: den nämnda löneförhöjningen och — *vår* tillväxt. Något samband mellan dessa begge förändringar fanns icke. Imidlertid hade vi växt och växt, vi begge barn, och till slut ville det lilla rummet icke rymma oss alla. En utaf oss måste ut ur boet. Lotten föll på mig, som behöfde mesta utrymmet. Så skiljdes vi åt omsider. Det kostade på, ehuru vägen, afståndet, endast var några stenkast.

Så gick det en tid bortåt. Dock endast några månader. Vi hade vuxit för mycket tillsammans och hade ej råd att lefva skiljda. En förändring på allvar måste ske. Det var omöjligt för mor att längre hålla ut. Omöjligt ock för oss att lifnära oss på gemensam räkning. Antingen måste vi begge barn ut i verlden till sjelfförsörjning och mor lemnas ensam i sitt betryck; eller ock måste vi ställa så till, att vi kunde börja en ny gemensam räkning på annat håll. Valet var icke svårt. Till sjelfförsörjning var ingen af oss begge vuxen eller fostrad. Mor hade icke förstått bättre än att låta oss alltjemt gå i skola, och att nu afbryta vår gång der hade väl varit som att bryta af oss. Vi voro veka skolplantor, visserligen vana att lyda och försaka, men icke att kämpa verksamt och taga nya tag. Hvarken mor eller vi kunde tänka oss något bättre än att fortfarande få vara tillsammans; och så beslöts att söka en väg, som kunde leda till det målet.

Mor fann den icke. Hennes tilltagsenhet, stark som den varit i ungdomen, hade väl veknat något med åren, kan jag tro. Jag minnes hur hon famlade, då hon skulle söka ny väg. Man viker också icke lätt ur spår, som inom en trång rymd trampats i en lång följd af år. Lyckligare var då jag.

Jag får en dag se i en tidning, att en lärarinneplats var ledig vid en skola i en annan stad. Lönen var 450 R:dr och fria husrum med vedbrand. Som vilkor för platsens erhållande fordrades, att sökanden genomgått en kurs vid småbarnskola. Jag skyndade hem med mitt fynd och hann icke inom dörren förrän jag förtrodde mor min plan. — »Tänk, fria husrum, mor, således

minst två rum, och minst 3 gånger så stor lön som här!» Hoppet hade redan kört i förväg och eröfrat platsen. Det var nu icke möjligt annat än att mor, och endast mor, skulle ha den och kunde få den. Vid 17 år ser man inga omöjligheter, man ser blott hvad man hoppas; man tror blott hvad man önskar tro.

Men mor var 17 år två gånger och till sinnet väl tre. Hon log emot mig; men sade endast: »Åh kära barn, hur kan du tro, att jag...» »Jo, mor, det är afgjort, det är bestämdt det.» — »Jag skulle läsa med barn jag?...» — »Ja, mor.» — »Jag som knappast fått lära något sjelf...» — »Ja, mor!» — »Jag, som glömt bort det lilla jag lärt...» — »Ja mor!» — »Gamla menniskan...» — »Ja mor! jag skall hjälpa till, och det ska' bestämdt gå.» — Mor hade icke längre något svar. Jag behöll fältet. Men endast för ögonblicket och endast efter många invändningar. Mor såg alltjemt nya omöjligheter. Det var som om sådana skulle komma på besök, så fort jag var borta. När jag kom hem sent om qvällarna, fick jag alltid börja om igen. Men hur det var, kunde hon ej på längden stå emot. Kanske hade hon märkt, att jag hängt upp min framtid på den nya förhoppningen; kanske insåg hon också, att äfven hennes var på spel. Vår framtid var ju nu som alltid hennes.

Så var det då afgjort, att det skulle bli något utaf. Mor skaffade sig tillfälle att om dagarna gå och se på i en skola, fick betyg på att hon så gjort, fick vidare betyg på det sätt, hvarpå hon skött sin befattning, lät mig någon gång om qvällarna hjälpa sig med studiet af handboken, som hörde till kursen, var tålig mer än någonsin, utan att just sätta mycket hopp till framgången, och så hunno vi omsider så långt, att sjelfva ansökningen skulle skrivas.

Mor skref ovanligt väl för qvinnor den tiden och framför allt skref hon mycket fort. Hon hade en aldeles oefterhärmlig förmåga att skriva hvarje särskild bokstaf på ett särskildt alltid samma sätt och så snabbt, att man svårligen kunde följa med med ögonen. Två ovanor hade hon dock i sin skrifning. Hon började aldrig mer än den första meningen med stor bokstaf, och hon föredrog bruket af e framför bruket af ä i flera ord än jag med min skolbildning fann vara riktigt. När det därför kom till skrifning af ansökningen, höll det på att icke gå alls. Konceptet hade sina stora bokstäfver samt sina e och ä riktigt fördelade. Men mors ovanor voro starkare än språkbruket. Hon

fick alltjemt skrifva om. Det ena bikupsarket måste kasseras efter det andra. Det led alltmer in på efternatten. Handens hastighet skämde alltjemt bort rättskrifningen, och jag var alltför kinkig. »Liksom det icke skulle kunna duga, om det icke till punkt och pricka blir sådant som du vill ha det på ditt skolvis!» — bröt slutligen mor af med en fnurr. — »Ja, inte duger det på annat sätt, inte,» blef mitt svar, i det jag lade fram ett nytt ark, riktade in radpapperet och prickade ut hvar första raden skulle begynna. Mor begynte om på nytt. Det gick än värre. — »Nu orkar jag icke längre, det må gå hur det vill, med alla de der påhitten, och nu går du och lägger dig, mitt barn.» — »Men i morgon skall ansökningen lemnas in.» — »Ja, det må vara, gå du bara och lägg dig.» — Jag märkte att mors tålmod var slut och lydde utan vidare invändning. När jag vaknade om morgonen, låg ansökningen färdig och felfri. Mor hade ännu en gång gifvit efter för mina fordringar. Då vi möttes om morgonen, log hon på samma sätt som förra gången, men denna gången hade jag rätt. Mor fick platsen; tillträdde den ett par månader derefter, och när jag blef färdig med min skola, flyttade jag efter, och så fingo vi vara tillsammans igen och det i mycket bättre vilkor.

Så blef mor lärarinna. Kursen hade icke varit hvarken lång eller svår; men så voro icke fordringarna stora, och vilkoren just icke heller. Hufvudsaken var, att lärarinnan hade ett godt hjerta, starkt i tålmod. Lärdom kom mindre i fråga. Vål kunde det vara litet stridigt ibland. Den ene vill ha det så, den andre så — det är så alltid i skolväg; — men den, som har mesta tålmodet, segrar vanligen, och så gick det äfven med mor. »Ungarna» blefvo henne kära, och sjelf var hon sig alltid lik. Hon hade nu en gång fått det der sinnet, som gör att man så lätt glömmer bort sig sjelf i dem, man fått sig anförtrodda, — den der instinkten, som älskar rätt äfven utan reflexion; och så gick det både lyckligt och väl, bättre än till och med jag med min aderton-års-visdom stundom vågade hoppas.

För hemmet var förändringen den lyckligaste hon kunde önskat sig. Mor fick nu både utrymme och lediga timmar att hafva sitt eget lilla hushåll. Efter tolf till tretton års ofrihet och trångmål fick hon omsider ånyo sjelf bereda sig och oss ordentlig mat och duka eget bord; hon fick sitt eget kök, sitt eget lilla skafferi. Hon blef bestämdt några år yngre. Det var ett nytt lif, ett lif af friare rörelser, om också med 70 till 80 barn »på

halsen» från morgon till qväll; — ett lif af jmförelsevis ypperliga vilkor. För den som lärt sig att hushålla så, att 125 Rdr om året räckt till, utan att skulden efter elfva dylika år varit större än 25 Rdr — för den var 450 Rdr om året en stor penning den tiden. Solsken alltså inomhus, förnöjsamhetens solsken, och solsken äfven utomhus; ty alla de många, som med skolan eller barnen hade något att skaffa, logo alltid vänligt emot henne. Och allt detta efter så många års mörker och betryck, hvarunder knappast en enda vänlig blick skänkts henne. Också glömmer jag icke den glädje, som lyste ur hennes ögon, då jag, några månader efter det hon tillträdde den nya platsen, fick intaga *min* plats i det nya hemmet. Det var en solig dag i början af sommaren. Mor stod på förstugubron med sin stora barnskara omkring sig. Midt ibland alla barnen tog hon mig i famn och kysste mig. Hon gjorde det så, att jag med ens förstod, att hon var lycklig.

År efter år förgingo nu utan alla vidare förändringar. Arbetet var detsamma, omtanken densamma, lokalen densamma, barnskaran till antalet för det mesta densamma. Den egentliga omvexlingen bestod i omsättningen inom barnskaran. Man fick nemligen allt emellanåt taga tu för sju. Hon fick med andra ord lemna sjuåringarna, som voro färdiga att inträda i folkskolan, och taga emot nya plantor, och mången deribland, som knappast fått mer än sina två år på nacken. Efter sådana ombyten var det alltid något bråkigt en tid bortåt o. s. v.; men småningom återgick ordningen i sina gamla fogar, och mor var åter nöjd med »de välsignade ungarna», som hon visserligen någon gång, när de varit allt för bråkiga, kunde påstå sig ha fått »för syndens skull», men som hon dock icke kunde vara af med.

Godt var äfven förhållandet uppåt, jag menar mors förhållande till styrelsen för skolan. Visst kunde det hända, att ombytet af ombudsman icke alltid var till ett bättre, och väl hörde jag mor någongång påstå att, om hon haft något bra fruntimmer att göra med i stället för den eller den herrn, så skulle det hafva varit mycket bättre både för barnen, föräldrarna och för henne; men äfven i detta fall hjälpte tålmodet henne igenom svårigheterna. Det var dock tydligt att, såsom hon sade, alla menniskor ville skolan väl, och med en sådan visshet till stöd går man igenom hvad som helst. Jag ville önska, att, de som tycka verlden icke blifva bättre, men väl tvärtom, finge rätt sigte på sådana erfarenheter, som dem man kunde göra i mors skola. Förr hade stadens alla fattiga barn under de spädnare åren varit

lemnade åt sitt öde. Nu sträfvade man med lif och lust att rädda och uppfostra de små, mer eller mindre vanlottade. Den som sett, huru förhållandena i detta fall förbättrats under ett par tiotal af år, kan icke undgå att känna med sig, att menniskorna dock lära att mer och mer älska hvarandra. Utan att just reflektera särdeles mycket på allt detta, kände mor att så var. Hur trött hon än stundom kunde vara, — den der känslan af att världen ovilkorligen blef bättre och bättre, uppehöll omedvetet krafterna; och så höll hon på med sina barn år ut och år in. Det enda jag någon gång hörde henne klaga öfver var, att allting blifvit dyrare med hvart år, och att det således icke ville räcka till som förr. — »Nå, då kan ju mor, som andra embetsmän, begära löneförhöjning», anmärkte jag. — Hon tog det som ett skämt; och dermed var den saken afgjord. Hon hade dock nu skött sin skola i 17 år, utan att hafva ens begärt hjälp till något biträde, fastän barnskaran vuxit betydligt. När jag då en gång anmärkte, att det åtminstone väl icke vore för mycket begärddt att anhålla om någon dylik hjälp nu efter så många år, svarade hon mig blott: »Åh kors, flickan hjälper mig nog som förr», — syftande dermed på min syster, som också ganska riktigt hjälpt till under de 17 åren, utan att någon af dem fallit på den tanken att begära någon ersättning därför. När jag sedan ville göra allvar af saken, tog hon väl icke icke illa upp det; men det var dock som skulle hon tyckt mig vara stadd på orätt väg. När min sålunda hos vederbörande framställda önskan väl upptogs, förundrade hon sig deröfver och mottog den beviljade förstärkningen nästan såsom en nådegåfva.

För en tid sedan skref hon till mig: »Nu vill jag berätta för dig, att häromdagen var det 25 år sedan jag kom hit till skolan. Jag bjöd om qvällen hvad du brukade kalla skolstaten till mig; men jag aktade mig väl att uppgifva anledningen; men för dig tycker jag, att jag kan säga det.» — Så firade hon sitt lilla tjänstjubiläum i all hemlighet; och finge hon någonsin veta, att jag så här nu efteråt sqvallrat ur skolan, så vet jag icke rätt, om hon icke skulle bli både ledsen och ond. Men det är nu som det är. I min tystnad firar jag dagligen hennes jubiléum; och nog tror jag, att om alla skötte sig så i all tålsamhet, så, om världen också icke märker det, skulle det nog märkas på världen, att der går en god underström under den ständigt vexlande ytan. Men, om också icke *alla* göra det, så nog är det mången, mer än man tror, som så verkar; och därför går

också världen bättre än man anar, när man endast ser till ytan. Och därför heder och ära åt de tysta, obemärkta makterna, som aldrig tala om hvad godt de göra, som icke ens veta om att de göra något godt, men göra det ändå, derföre att de *måste* så göra!

Begge de stora makterna, rättvisan och kärleken, afbildas stundom såsom blinda. De äro det ock ofta, äfven när de verka som störst och bäst, i den mening att de icke se efter huru de handla, men endast följa en inre ingifvelse. Så var det åtminstone med dig, du olärda läremoder. Redan i det att du älskade, om äfven utan reflexion och kanske just derför, och redan deruti att du lärde oss att älska, verkade du mer än du visste om. Kärleken är dock det bästa vi få och det bästa vi hafva att gifva; och bäst är den kärlek, som ej förstår att räkna sina gåfvor. Ja

Gud vare lof, du moder huld,
Att dig ännu jag älska får,
Och att jag så med hvarje år
Får liksom älska af min skuld.

Så bistra tider vi bestått
Uti gemensam bortgömd nöd;
Se'n han gick bort, som var vårt stöd,
I världen dig jag egde blott.

Och du så ensam, fastän ung,
Blott egde oss vid sorgtyngdt bröst.
Men bördan var din bästa tröst,
Fast enkans väg den gjorde tung.

Jag såg dig sörja öfver mig,
Fast nöden jag ej än förstod.
Jag kände blott att du var god,
Och när du grät, jag grät med dig.

Jag minns, hur se'n, fast barn jag var,
Din lit du satte fast till mig,
Och löftet, att ej svika dig,
Jag tyst, men stolt, inom mig bar.

Jag minns de många gånger du
I mig och i din kärlek tog
Liksom ditt stöd, när nöden slog —
Och lärde oss . . . blott *älska* ju.

Och så, fastän du ensam var
 Med oss uti den vida verld,
 Och »oljan» ständigt »var förtärd»,
 En hemlig kraft alltjemt dig bar.

O, när jag minnes allt det der,
 Då blir du mig så menskligt stor,
 Då vet jag, hvad det ordet mor
 Af helig kraft uti sig bär.

Och för allt detta kan jag nu
 Dig tacka med min kärlek blott. —
 Gud vare lof, jag älska fått,
 Och att jag älska får ännu!

24. Bör kvinnans politik inskränka sig till toaletten?

Denna fråga besvarades nyligen af en snillrik schweizare med följande ord:

»Je ne crois pas qu'il soit bon que les femmes *se mêlent aux affaires publiques*, mais je crois qu'il est bon *qu'elles s'en mêlent*, qu'elles n'y restent pas indifférentes, mais qu'elles s'y intéressent, qu'elles s'en occupent et qu'elles y portent une influence éclairée. Je ne crois pas qu'il soit bon qu'elles exercent *des droits politiques*, mais je pense qu'elles ont *des devoirs politiques* à remplir et que les vertus civiques ne doivent pas leur être étrangères*.)»

Det var Mr Barni, som från en akademisk talarestol i Genève med dessa ord inledde sin framställning af »*la femme dans l'état*».

Ehuru för min del öfvertygad att det icke gifves några medborgerliga pligter utan motsvarande rättigheter och vice versa, samt sålunda böjd att betrakta frågan ur ännu friare synpunkt anslogs jag dock lifligt af det vackra föredraget.

*) Jag tror icke att det är bra att kvinnan tager del i de offentliga angelägenheterna, men jag tror det är af vigt att hon tager del af dem, att hon icke förblifver liknöjd utan tvärtom intresserar sig för dem, sysselsätter sig med dem och utöfvar på dem ett förnuftigt inflytande. Jag tror icke kvinnan har några politiska rättigheter att utöfva, men jag är öfvertygad att hon har medborgerliga pligter att uppfylla, samt att de medborgerliga dygderna icke böra förblifva henne främmande.

Hemkommen till mitt hotel antecknade jag det väsendtligaste deraf och skickade det till min hustru. Hon menade att Mr Barnis framställning är förträfflig — att den dessutom har en mängd beröringspunkter med red:ns åsigter och särskildt med artikeln: "*Hvad fordrar den nya tiden af Sveriges qvinnor?*" — och så har hon öfvertalat mig att här nedan meddela en bearbetning af den schweiziske professors föredrag.

Qvinnan måste vara medborgarinna så väl som mannen medborgare. Missbruket må ha kastat ett löje öfver ordet, men *saken, begreppet* innebär en sanning. Qvinnan kan lemna åt mannen den yttre offentliga handlingen; men hon får, lika litet som vi, förblifva likgiltig för de politiska frågorna, ty de gälla sanningen, rättvisan, fosterlandets framgång, mensklighetens väl — d. ä. saker, för hvilka ingen tänkande människa har rätt att vara liknöjd. — Man har bekämpat denna liknöjdhet hos mannen såsom ett skamligt och olycksbringande fel; men den är också ett fel, ett olycksbringande fel hos qvinnan. Lika föraktligt, som det under vissa tider och förhållanden så ofta hörda påståendet: "Jag blandar mig icke i politiken, den angår mig icke", ljuder i en manlig mun, lika klandervärdt finner jag det, då det uttalas af en qvinnas läppar.

Politiken angår er icke! Den rör alltså icke det samhälle, hvaraf ni utgör en medlem? Den har ingenting att skaffa med, jag vill nu icke tala om edra egna rättigheter och intressen, men era fäders och makars, era bröders, era barns, ert folks? Den har då intet inflytande på ert fosterland eller på menskligheten i allmänhet?

Man invänder att qvinnan fäster sig endast vid det enskildta och saknar blick och deltagande för det allmänna. Men här stå föremålen för hennes tillgifvenhet i så nära samband med det allmänna, att de ej ostraffadt kunna skiljas åt. Jag kan dessutom icke medgifva att qvinnan ådagalägger någon absolut oförmåga att begripa och med intresse omfatta sådana allmänna begrepp som rättvisa, folkrätt, fädernesland, mensklighet; tvärtom skulle historien kunna förse mig med otaliga bevis på motsatsen. Denna förmenta oförmåga är, enligt min öfvertygelse, ett fel i uppfostran snarare än ett naturfel; och man vet, att det under inflytande af en förnuftigare uppfostran försvunnit.

Jag erkänner att det är inom hemmet qvinnan har sin första och närmaste uppgift; men denna uppgift att vara *mannen en hjälp* och *barnen en rätt fostrarinna* — jag påstår att hon ej till fullo kan lösa den, om hon förblir liknöjd för det politiska lifvet. Hon måste i detta såsom i alla andra ämnen kunna tänka och tala med sin man — i nödfall till och med upplysa och leda honom — alltid uppmuntra honom att fortgå på det rättas väg. Hon måste uppfostra sina söner till *medborgare*, inplanta hos dem alla medborgerliga dygder och afhålla dem från motsvarande odygder och svagheter. Men huru skulle detta vara henne möjligt, om hon ej intresserade sig för det offentliga lifvet, och ej, så vidt som det är förenligt med hennes natur, framställde för make och barn ett lefvande föredöme af de dygder, som det medborgerliga samhället kräver för att kunna förverkliga sin idé.

Låt oss då kasta en blick på några af dessa dygder, för att visa hvilken tillämpning de ega för qvinnan, samt huru hon genom dem kan blifva den föresyn och uppmuntran för make och barn, som hon bör vara, men som hon ännu blott alltför sällan är.

Den första af dessa dygder är ett rätt *frihetssinne*. — "Förbunden att älska den styrelseform, under hvars hägn himlen låtit mig födas, frågar jag föga efter om det finnes andra, som äro bättre." — "Hvarför oroa mig öfver de stora olyckorna, som jag kan göra så litet för att afhjelpa, då jag ser så många närmare, hvilka jag har mera förmåga att lindra?" — säger Rousseaus Julie.

Men är då liknöjdheten för den medborgerliga frihet, af hvilken allas vår lycka och välstånd, ja, hela folkets vara eller icke vara beror, mera tillåtlig för qvinnan än för oss! Hvem vågar väl påstå det? Och det är dessutom icke sant att qvinnan står helt och hållet maktlös i förhållande till folkets väl eller ve. Hon har tvärtom ett ganska stort inflytande på dess öde, och att detta inflytande blott alltför ofta varit ett dåligt, bevisar dess tillvaro, men bevisar icke, att det ej *kan* bli godt.

Qvinnan har i allmänhet en innerlig fasa för all strid, och denna fasa har kommit henne att alltför tåligt underkasta sig tyranniet och uppmana sina män och söner till samma fega undergifvenhet. De mödrar äro blott alltför sällsynta, hvilka säga till sina söner så, som modren till en af mina vänner, då han beslutit öfvergifva en lofvande och lysande bana, för

att icke ställa sig under den segrande despotismens banér: "Du har gjort rätt, min son!" Alltför ofta är det tvärtom från mödrars och hustrurs läppar som feghetens uppmaningar utgå. Qvinnan är blott alltför ofta den, som undergräfvat mannens medborgerliga pligtkänsla. Långt ifrån att hos mannen lifva det medborgerliga modet, som äfven hos honom är blott alltför sällsynt, sträfvar hon att göra honom denna pligt ännu svårare — ja, hardt när omöjlig. Hvarifrån kommer då denna qvinnans olycksbringande svaghet? Jag vill ej instämna i det gamla förtalet, att hon har en medfödd förkärlek för despotismen; men jag tror, att der en sådan förkärlek verkligen förefinnes, har den sin rot dels i qvinnans fasa för frihetens missbruk, dels i en förvänd uppfostran, som alstrar lättsinne, grannlåtssjuka och oförmåga att se lifvet i stort eller ur någon högre synpunkt än den blotta personliga fördelens. Då man hör sägas att det finnes qvinnor, hvilka utgifvit tusentals riksdaler för en aftontoilette, som de skulle blygas att bära mer än *en* gång, så förvånar man sig icke öfver lågheten af deras mäns offentliga handlingssätt.

Rättvisan fordrar att erkänna, att om männen äro sådana qvinnorna vilja hafva dem, så blifva å andra sidan qvinnorna ingenting annat än hvad männerna vilja hafva dem till. Ansvarigheten är fullkomligt ömsesidig. Låtom oss sträfva att höja våra qvinnors åskådningssätt, utveckla hos dem mindre lättsinniga böjelser, samt befria dem från okunnighetens, lyxens och deras egna nyckers förnedrande ok, och de skola i sin ordning höja, stärka och förädla oss.

Den andra af de stora medborgerliga dygderna är *aktning för den medborgerliga jemlikheten*, hvilken senare är blott en del af den kristligt-menskliga. Att äfven denna dygd är så sällsynt hos qvinnan kan också tillskrifvas uppfostran, hvilken, om den ej, såsom Rousseau klagade, går ända derhän att ingjuta hos barnet förakt för tjenstfolket, såsom en första lifsprincip, dock blott alltför troget underhåller och underblåser den önsesidiga misstro och hätskhet, de olika samhällsklasserna emellan, som i århundraden alstrat så mycket ondt under såväl fria som despotiska styrelseformer. Icke som kunde man fordra af qvinnan mer än af mannen, att hon skall bilda sitt närmaste, förtroligaste umgänge af personer, hvilkas vanor, uppfostran och åsikter skilja sig från hennes egna. Men uppfostran bör lära henne att akta dem såsom sina jemlikar i så väl menskligt

som medborgerligt afseende; att icke låta hvarken egenkärleken eller afunden förblinda eller hindra henne att böja sig inför det inre personliga värdet, detta må nu gömma sig under arbetarens jacka eller embetsmannens ordensprydda frack.

Vörndnad för lagen är vidare en medborgerlig dygd, som är lika nödvändig för qvinnan som för mannen. Qvinnans impulsiva natur gör den kanske för henne mindre lockande; men är den ej medfödd så är det så mycket viktigare att hon genom uppfostran får förvärfva den, på det hon må lära inse, att, i ett ordnad samhäll, det icke är nog att en sak är i och för sig riktig, utan att den också måste vara laglig. — Äfven flertalets beslutanderätt är en idé, som hon ej så lätt fattar, men som dock måste erkännas, om man ej vill öfverlemna samhället åt anarkien.

Återstår ännu en medborgerlig dygd — den väsentligaste af dem alla — *fosterlandskärleken*. Mera konkret, mera lifvande och till själ och hjerta talande än lagens och jemnlighetens abstrakta idéer, väcker fosterlandet en naturlig tillgifvenhet hos qvinnan, som endast en dålig uppfostran kan hämma eller undergräfv. Historien är uppfylld af intyg om den qvinliga fosterlandskärlekens styrka och djup. Den har dock kunnat öfverdrivas och den kan det ännu. Det var en konstlad fosterlandskärlek, som kom den spartanska qvinnan att förebrå slafven, hvilken medförde budet om hennes fem söners död, för det han uppehöll sig vid sådana småsaker i stället att säga henne huruvida slaget var vunnet. Det är vidare en ensidig eller urartad fosterlandskärlek, som drifver oss att hata och förakta andra folk; det är en urartad och förskämd fosterlandskärlek, som kräfver blod till sin näring. En sådan kärlek är barbarisk hos mannen, men någonting ännu värre hos qvinnan. Långt ifrån att dela den, bör hon således sträfva att rena den hos mannen. Må hon påminna sin make, sina bröder och söner om en sanning, som de äro blott alltför böjda att förgäta, — den nämligen, att fosterlandskärleken blir ett fel och icke en dygd, då den förqväfv hos oss rätts- och mensklighetskänslan i förhållande till andra.

Partiandan med dess hätskhet och bitterhet äro också hos qvinnan mera motbjudande än hos mannen. Gifves det något vedervärdigare, än att se en qvinna med ord och uttryck likasom sönderslita dem, hvilka icke tillhöra samma politiska parti som hon sjelf, och underblåsa hat och tvedrägt mellan männen?

Är ej hennes uppgift snarare medlarens och tröstarens? Att läka i stället att förgifta samhällskroppens sår — att söka närma till hvarandra i stället att splittra medborgarne — se der kvinnans uppgift för samhället. Det är endast genom ett inflytande af denna art, som kvinnan kan gifva den rätta näringen åt fosterlandskärlekens heliga eld och sjelf med rätta tillvinna sig medborgarinnans hedrande namn, allt under det hon lemnar åt mannen de medborgerliga *rättigheternas* utöfvande.

Men med (det frivilliga) afsägandet af de medborgerliga rättigheterna följer icke afsägandet af de borgerliga, icke heller af rättigheten till vissa yrken och sysslor, för hvilka kvinnan är lika, om ej mera, lämplig än mannen; så t. ex. läkarens yrke samt alla befattningar som tillhöra den offentliga fattig- och sjukvården, äfvensom vården om qvinliga fångar m. m.

Låtom oss åtminstone ge kvinnan tillträde till sådana befattningar, som hon kan fylla lika väl och bättre än vi, säger Legouvé.

Att så ännu icke har skett, kommer af den gamla fördomen, att kvinnan är mannen underlägsen — en fördom, som de forntida österländska, grekiska och romerska samhällena öfverfört till medeltiden, och denna i sin ordning till den nya tiden. Vårt sekel tillhör det att i detta afseende fullborda det 18:de århundradets verk, genom att bekämpa en fördom, som gifvit upphof till så många orättvisor, samt att utplåna dessa senare ur det moderna samhällets lagböcker.

Keiner.

25. Nordiske Kvindeskikkelser.

Nordens historie er rig på store navne, både indenfor det strengt historiske og på litteraturens område. Og blandt disse berømte navne have også mange højsindede kvinder flettet deres ind. De bære hæder over deres fædreland, og de stå som lysende eksempler for nutiden. Opad mod at nå dem skal man stræbe, ti for hvert navn ligt deres, Saga optegner, gjør Nordens store sag et skridt fremad mod sit mål.

Når der da i de efterfølgende skildringer fremstilles en række billeder af de ypperste lærde danske, norske og svenske

kvinder, da sker det dels fordi det altid er skønt at mindes sit fædrelands store, dels fordi deres dåd muligvis kan vække lyst til og higen mod at ligne dem.

1. Dorothea Engelbrektsdatter.

I året 1677 approberedes af biskop Randulf i Bergen et skrift til trykken, der hed "Sjælens sangoffer". Når man tager denne bog i hånden og gennemblader begyndelsen af den, da turde man næsten være fristet til at istemme Peder Syvs ord:

"Er Saffo den tiend' af muserne ni,
Da Engelbrektsdatter er ellevt' af ti."

Ti denne fast uoverkommelige masse af begejstrede æredigte fra tidens største og mest ansete mænd skulde man tro var en borgen for, at det, der fulgte, måtte være et mesterværk af sjældent værd. Men man behøver ikke at læse langt frem, for at komme til en noget anderledes overbevisning. Den samling af åndelige poesier, der følger, vise sig vel ofte at være skrevne ud af en from og poetisk bevæget stemning, men gennemgående føre de os dog ikke imøde dette ubestemmelige noget, som man har kaldt poesi. Dorothea Engelbrektsdatter vor stor, endogsaa meget stor for sin samtid, men hun er det ikke i lige grad for os, ty *vi* kan skælne mellem rimeri og virkelig digtning, men det kunde hendes samtid ikke. Det vilde imidlertid være uretfærdigt mod denne éngang så fejrede digterinde at anvende en kritik, der stiller fordringer, som man på hendes tid ikke havde den fjerneste anelse om; hvad hun frembragte var et særsyn for hendes samtid, derom vidne de utallige æredigte; at der senere er opstået mange digtere og digterinder, der have overstrålet hende, det tør vi jo egentlig ikke lægge hende til last. Sikkert vil det ogsaa være mere passende, istedetfor udelukkende at betragte hende som forfatterinde, at stille hendes virksomhed i denne retning sammen med hele hendes liv og se, hvorledes det i modsætning til ellers, her er mennesket og ikke digteren, der er det fremtrædende.

Vor digterinde vor af norsk præsteslægt. Hendes fader, Engelbrekt Jørgensen, der først var rektor og siden blev provst ved katedralkirken i Bergen, giftede sig i året 1634 med Anne Wrangel. Det følgende år fødte hun ham datteren Dorothea, der nu blev opdragen i sine forældres stille og tarvelige, men fromme og strengt gudfrygtige hus. — Hendes barndom gik

hen uden mærkelige tildragelser, og den første betydningsfulde begivenhed i hendes liv blev derfor hendes faders død. Dobbelte tungt ramte denne hende, fordi sorgen aldrig før havde bragt forstyrrelse ind i hendes jævne, rolige leven. Men med den hengivenhed i skæbnens tilskikkelser, der altid er betegnende for et ægte gudhengivent sind, forstod hun dog snart at mildne smerten og bringe sig selv trøst. I ethvert tilfælde se vi hende, 17 år gammel, ombytte sørgedragten med myrtekransen. Hun ægtede i året 1652 sin faders eftermand i embedet, magister Ambrosius Hardenbeck. Skønt han selv var født i Bergen 1621, var han dog rimeligvis af tysk herkomst; hans fader var idetminste organist ved den tyske kirke, selv deponerede han i Rostock og det æredigt, han skrev foran i sin kones digtsamlinger, er tysk. Imidlertid var han nu bleven dansk, eller rettere sagt norsk præst, og sit embede forrettede han med iver og nidkærhed; han selv var et mønster på en præst, og hans hustru var et mønster på en præstekone. Det tør antages, at hun i den første tid af deres ægteskab har levet roligt og stille hos sin mand i Bergen og samtidig med at hun syslede med poesien, som en fortræffelig husmoder har sørget for sit hus og for slægtens formerelse. Vi ved, at hun ved sin mand blev moder til fem sønner og fire døttre.

Her har vi netop synspunktet, fra hvilket Dorothea Engelbrechts digteriske virksomhed må betragtes. Der gives mennesker, som i en mærkværdig grad besidde evne til at udbrede ro og hvile over livet, lade det glide hen som en langsom fart over en stille skovsø og dog få udrettet meget. Dette beror på, at der hos sådanne mennesker tidligt danner sig en bestemt, med tydelige omrids afstukken livsanskuelse, som har sin dybeste rod i en fast, urokkelig tro og i en ren kristelig, vidt omfattende kærlighed. Sådanne mennesker ere lykkelige, ti lykken består netop deri, at hele ens anskuelse om livet og fordringer til det står i harmoni med hvad selve dette byder. Man vil også se, at de med lethed finde sig til rette i alle forhold, forstå at afvinde alt en side, der har interesse, og derfor kunne have sans for de mest forskellige ting. De drive det aldrig til noget stort i nogen retning, dertil ere de for lidt ensidige, men de udfylde på en respektabel måde deres plads i livet, de ere, så at sige, det normales repræsentanter, og kan de end ikke fordre beundring, så kan de i ethvert tilfælde gøre gyldigt krav på agtelse. Dorothea Engelbrecht var et udmærket eksempel på denne klasse

af mennesker. Der var noget vist roligt, noget adstadigt udbredt over hele hendes liv, og dette var netop begrundet deri, at hun havde funden hvile i en from, kristelig livsanskuelse. Støttet på denne kunde hun virke og arbejde med lyst og glæde i det daglige liv, gøre det mildt og hyggeligt som en vinteraften ved arnen, når nærbeslægtede sidde i kres og tale sammen om minder fra en svunden tid. Men når hun så i stille timer var ene med sig selv, da måtte det, som lå inderst i hendes sjæl, den stærke, inderlige tro voxte frem og stemme hende til hellig andagt. I sådanne øjeblikke var det, da, at hun skrev digte som:

»Dagen viger og går bort,
Luften bliver tyk og sort,
Solen har alt dalet brat,
Det er mod den mørke nat.

Tiden sagte lister sig,
Glasset rinder hastelig,
Döden os i hælen går,
Evheden forestår.

Ja, det er således fat,
Jeg engang den lange nat
Skal iblandt de dödes tal
Sove i den mørke dal.

Fire fjæle er min pragt,
Hvorudi jeg bliver lagt,
Med et lagen og lidt mer,
Ejer ikke så en fjer.

Alle verslig ting forgår,
Jeg til herlighed opstår,
Når Gud ved basunens lyd,
Kalder mig til evig fryd.”

Men hun kunde også kun frembringe så smukke og virkelig poetiske ting, når stemningen havde fyldt hende fuldt og helt og abstraheret hende fra alt muligt andet. Og dette var ingenlunde altid tilfældet. Det er, som sagt, et særkende for den slags mennesker, til hvilke Dorothea hørte, at de tage forunderlig rolig på alt; de kunne ikke løftes til denne højde af be-

gejstring, der koncentrerer sig på et enkelt bestemt punkt, fører alt hen mod det og ud af den betagethed, der derved frembringes, afføder noget virkelig stort. — Som oftest er der noget bredt, noget, ja man kan gjerne kalde det kedeligt, ved hvad vor digterinde skrev. Det er altsammen meget fromt og meget gudfrygtigt, men det er ikke altid poesi. Fromheden er sat på vers, men stemningen har ikke været således fyldt, at det blev til digtninger. Og dertil bidrog endnu et andet hensyn, hun tog, når hun skrev; hun digtede ikke udelukkende for at få det sagt, som stort og stærkt rørte sig i hendes sjæl og var der i sådan fylde, at det ikke kunde få rum derinde, men også fordi hun ved sine fromme vers vilde gavne andre; hun måtte overensstemmende med sin karakter have virkeligheden med i altfor høj en grad.

Som følge af dette ville vi altså ikke kunne undertegne de utallige æredigte foran i hendes böger, men vi må i fuldeste grad skænke hende vor agtelse for hendes fromhed og for det gode eksempel, hun gav. — Hun trådte ikke heller selv frem med pretentioner. Således var hun engang i selskab sammen med sin store samtidige Thomas Kingo. Han sad lige ved siden af hende og vilde sige "nogle kønne ord" til hende. Han improviserede da:

"Jeg havde rimet selv, men vidste ikke hvad,
For digterinden mig så nær på armen sad."

Og hun svarede:

"O mageløs poet! du kald mig ikke så,
At du min mester est, al verden skønner på."

Man vil måske finde, att disse rim ere smaglöse, og det er de ganske vist også, men de bevise i ethvert tilfælde hendes beskedenhed.

Dorothea Engelbrekts arbejder ere i forhold til, hvad tiden ellers frembragte, temmelig betydelige i kvantitativ henseende. 1678 udkom i Kjøbenhavn: "Sjælens sangoffer", der er dediceret til Jesus. Efter denne dedikation følger en fortale til læseren på vers, og så kommer der en lang række af psalmer. 1685 udkom hendes "Taareoffer for bodfærdige syndere", der er dediceret til dronning Charlotte Amalie og indeholder et sammenhængende religiøst digt. Og endelig udgav hun i året 1698 "Et kristeligt valet fra verden og længsel efter himlen". Men foruden disse større arbejder ere digte af hende spredte rundt omkring.

Man vil således se, at hendes poesier vore temmelig talrige, og når man da ser hen til de fordringer, tiden stillede til poesi, så vil man ikke forundres over, at hun blev "en fejret digterinde".

1683 var hendes mand död, og efterhånden måtte hun se alle sine børn, det ene efter det andet, vandre bort. Hun begræd dem inderligt og savnede dem dybt, men hun vidste, hvor hun skulde søge hen, for at finde trøst. Selv blev hun 81 år gammel og døde først i året 1716.

Richard Kaufmann.

26. Från en lärarinna.

Paris, Juni 1869.

Min dyra Esselde!

"Gif mig det bästa du ser", sade du till mig vid afskedet. "Och huru skall jag veta, hvad som är det bästa?" invände jag. Du ryckte litet på axlarne till svar och gaf mig en blick, som ville säga så mycket som: kan du ej bedömma detta sjelf, så stanna hemma.

Ofta har jag frågat mig sjelf under denna resa: hvad är det bästa? och vid åsynen af något nytt och öfverraskande undrat: är det här, är det der? Och oupphörligt har en röst i mitt inre svarat: icke ännu, dröj litet! Jag har börjat förtvifva om jag skulle finna det; jag har sökt i gallerier och museer, i trädgårdar och på öppna platser. Jag har mödosamt arbetat mig upp i Nôtre Dames torn — jag har sökt Boulevardens hvimmel och kyrkornas högtidliga tystnad och ensliga dunkel — förgäfvets. Det har gått såsom det alltid går, då man söker någonting utanför sig sjelf, något som ej har samband med ens eget innersta — *man finner det icke.*

Tror du att man kan företaga en lång resa — för att söka sig sjelf? Det låter som en paradox och ändå börjar jag misstänka att just detta blir målet för min färd. Döm sjelf!

Först efter en vecka begagnade jag mig af de rekommendationsbref jag fått af dig, men då med den märkvärdigaste framgång. Alla dörrar och hvad mer, allas hjertan, sprungo upp för mig. Jag har försökt komma fram i Paris utan in-

trädeskort; det lönar icke mödan. Man blir höfligt bemött utan tvifvel, men med en sådan kyla, att man fryser till is. Mademoiselle M.-G. t. ex., hvilken jag besökte, för att taga reda på hennes *école professionnelle*, bemötte mig så kallt, att hon fullkomligt afskräckte mig. På min önskan att få åhöra föreläsningarne, svarade hon ej. Hvad jag vet om hennes skola är således blott hvad jag kunde se under en halftimmes vandring genom de trånga och mörka salarne, och det är just ej mycket.

Dina bref deremot gjorde mig först och främst bekant med en högst originel och intelligent finska, ett fruntimmer, som med lif och själ deltagar för allt, som på något vis kan föra menskligheten framåt. Det vore omöjligt att här sammanfatta allt af intresse, som hon berättade mig om Frankrike och Finland, de länder hon bäst känner till. Så mycket kan jag dock säga, att hennes beskrifning på Åbo-damernas arbete i det godas tjänst på det innerligaste glädde och rörde mig. Så omtalade hon bland annat, huru ett fruntimmer med ringa tillgångar, för omkring 7 år sedan, i Åbo grundade söndagsskolor ungefär sådana som våra, huru hon utvidgade och höjde dem allt mer och mer, huru hon efter en tid vann anklang för sina människovänliga planer och fick understöd för dem, huru hon vid sin dödsbädd tog löfte af de omkringstående att fortsätta hennes arbete, och huru detta verkligen också fortsattes af kärleksfulla hjertan. I hela Åbo, försäkrade berätterskan, fins knappast *en enda ung qvinna, som ej egnar sig åt mensklighetens tjänst*. Med innerlig glädje lyssnade jag till allt detta, och när jag gick hem tänkte jag vid mig sjelf: I präktiga finska flickor, var det väl af er, af edert arbete, er hänförelse, ert vackra föredöme, som jag skulle få lära, *hvad som var det bästa?*

Ett annat af dina bref gjorde mig bekant med utgifvarinnan af *Revue Populaire*. Jag kan ej vara nog tacksam för hennes bemödanden att på alla sätt gagna oss, att visa oss allt sevärdt, att föra oss in i franska familjelifvet, — hvilket eljest är så oåtkomligt för en främling, — att glädja, roa och värma oss med sin lifliga och spirituella samtalsgåfva. Alla fransmän äro artiga, men hon är derjemte vänlig och hjertlig, något som icke alla äro. Hvilket starkt andligt föreningsband finnes icke mellan människor, hvilka sträfva till samma mål! Du, som aldrig sett henne, har likväl genom den beröring, hvori du genom likartadt arbete i det godas tjänst kommit till

henne, nu för andra gången genom henne gagnat dina vänner.

— — — — —

Allt detta är bra, men det bästa är det ännu icke. Jag har gömt det till sist. Ville jag uttrycka det med två ord skulle jag säga: *Madame Pape Charpentier*. Du mins att jag sett henne förr. Jag fann henne alltid snillrik, men det är ju ringa förtjenst hos en qvinna; den värmer ej hjertat. Nu har jag lärt känna henne bättre. Två gånger i veckan for jag nämligen till hennes boning, för att åhöra de föreläsningar hon ger åt blifvande lärarinnor. Jag kan ej beskrifva hvilket intryck hon gör på mig. Mina blickar fångslas af hennes; min själ förlorar sig i hennes själ; jag känner med hennes känslor, hör med hennes öron, ser med hennes ögon, tänker med hennes tanke. Hon blir allt mera för mig ett oupphinneligt ideal i lärande, uppfostrande väg. O, hvad vi ibland derhemma känna oss nöjda med oss sjelfva — stora som jättar! Men låtom oss se en verklig storhet — huru helsosamt förödmjukande är det icke! huru liten och förintad känner man sig ej! Det förefaller mig nu som ville jag ständigt sitta och höra på henne, lära af henne, tömma till botten min egen litenhets kalk, för att sedan..... födas på nytt till en bättre och ädlare lärarinna.

Om jag skulle redogöra för hennes mest framstående lärarinne-egenskaper, finge jag mycket att göra. Jag betraktar henne ej heller såsom blott lärarinna; hon är derjemte moder, syster, uppfostrarinna för sina elever. Hon har icke blott ovanliga kunskaper och stor beläsenhet, utan äfven ett utmärkt omdöme, takt, finhet och sann religiös känsla. Hennes framställningssätt är klart ända till genomskinlighet; hennes anmärkningar träffande, obevekliga i sin skärpa, och dock mildrade af takt och undseende med de okunniga eleverna. Hon tager just hvad som hör till ämnet, belyser det från alla håll, ser den lärdom man deraf kan draga, anger den, återför eleven i rättan tid, säger ej ett ord för mycket, lemnar aldrig något öfrigt att önska.

Men också hvilken hjälp har hon ej i detta herrliga språk; huru noga motsvarar det ej hvarje skiftning i tanken; huru vältaligt och rörande är det icke! När hon vid lektionens slut gör sina tillämpningar, sitter jag med andlös väntan efter hvarje ord. Hon är ej liflig, snarare stilla — lugn i med-

vetandet af egen kraft. Huru hon kan tala om egna misstag för att hindra andra att fela på samma sätt, huru hon kan ursäkta ett tanklöst svar, men huru hon fordrar uppmärksamhet! Om ett hufvud vändes, märker hon det och stannar förvånad. — Ja, hon är det högsta ideal af en lärare, som jag ännu sett, och jag tackar Gud att jag kommit hit och fått se och höra henne.

Då jag redan sagt så mycket, måste jag sluta med att söka återgifva tvenne åskådningslektioner af henne. Hon ger ena dagen ut några ämnen, öfver hvilka eleverna till nästa gång skola utarbete en tio minuters lektion för barn i *salles d'asiles*. Först skola de redigt och för barnen fattligt omtala det viktigaste af den erhållna uppgiften och derefter ur densamma utdraga »*la morale*».

Lektionen № 1.

Skiffertaflan.

En ung flicka började tala om skiffern, att den var svart, att den upphämtades ur jorden, i hvilka departement i Frankrike den fans, huru den arbetades, hvartill den användes — till taflor, till att täcka tak o. s. v. *

Under berättelsens gång afbröt madame Pape henne ingen enda gång. — »Har ni slutat nu?» sade hon, när den unga flickan tystnade. »Välän, så säg mig då *la morale*.» — »Den ligger deruti», fortsatte den unga flickan, »att taktäckaren ut-sätter sig för stora faror, då han förrättar sitt arbete, ett arbete, som gagnar menskligheten; för att uträtta det, måste han således hafva en stark tro på Försynens hjälp; arbetet kostar försakelse och möda; barnen böra lära sig värdera arbetet.»

Det blef tyst. Det blixtrade till i madame Pape's stora ögon. »Ni har misstagit er i det väsendtligaste, mademoiselle», sade hon; »ni har icke ur ämnet dragit andra resultat, än de allmännaste. Hvad ni sagt, kan man säga om allt arbete, ej endast om det, som gäller skiffern. Föröfrigt vill jag inpregla en grundsats i era hjertan; ni sade, att taktäckaren måste lita på Guds försyn och ni sade rätt; men ni glömde att tillägga: *och på sin egen försigtighet*. Om han litar aldrig så mycket på Guds försyn och är vårdslös, får han ingen hjälp af Gud. Mins ni den förskräckliga händelsen häromdagen på Place Vendôme? — En murare brydde sig ej om att fastsätta

den plankan, på hvilken han skulle stå, utan tillsade en lärning att med sin tyngd hålla honom i jemnvigt; en stund derefter begär han af gossen ett verktyg; barnet flyttar sig för att efterkomma befallningen, jemvigten störes och båda störta ned. Det var ju till följd af hans egen oförsigtighet. Således: *förtröstan till Gud och till den egna klokheten*. Vidare skulle barnen ej förstå er moral, ty den har ingen direkt tillämpning på dem. Säg hellre så här: skiffertaflan är nyttig att skriva på för barn, då de äro små och ej kunna hålla i en penna, eller skriva med bläck, utan att spilla (tala här om nyttan af ordentlighet). På taflan kan man *utplåna* de första felaktiga försöken, sedan man likväl först rättat dem; och *man rättar dem derföre, att barnen ej vidare skola göra samma fel, utan alltjemt gå framåt*. Detta kan ett barn förstå. Men se här en annan tillämpning: I hvarje skola fins alltid en söndrig tafla; tag fram den; gå efter en hammare och slå sönder taflan ytterligare i flera stycken. När det är fråga om att förstöra», tillade madame Pape, småleende, »kan ni vara viss om, att allas uppmärksamhet skall följa er. Skiffern klyfves alltid i en riktning. »*L'ardoise obéit à la loi de Dieu.*» Nu är skiffern ett liföst ting och ändock lydigt en viss lag. Hvad är barnens lag? Lydnaden. Barnen äro kännande, medvetande varelser; de måste följa pligtens bud, i annat fall står ju den liflösa taflan vida öfver dem. Men hvem skulle väl vilja låta sig öfverträffas af ett liföst föremål?»

Är detta icke förträffligt, så enkelt och klart och dock så beundransvärdt? Eller är det blott jag som tycker så? — Se här

Lektionen № 2.

Trä-skorna.

Öfver detta ämne hade ingen funnit något att säga. Madame Pape gaf då sjelf en profflektion. »Har ni intet att säga om trä-skorna? Nåväl, Jacques», sade hon till den lille gossen, som vaktade dörren, »visa mig din trä-sko!» Jacques, förtjust att hans trä-sko är värd uppmärksamhet, aftager den. »Hvarföre begagnar man trä-skor? De äro billigare än läderskor. Hvem begagnar dem? De fattiga. Om barn af alla klasser finge välja mellan trä-skor och läderskor, hvad tror ni de valde? Trä-skor, och jag vill säga er hvarför: *de göra buller*. Barn tycka om att göra buller. Jag vill göra en berättelse om trä-skorna.

»Det var en gång en gosse och en flicka, som fingo ett par trä-skor till skänks. Båda ville hafva dem, men gossen, som var starkare, rådde. Han tog trä-skorna och larfvade af i dem. Han hördes från den ena ändan af huset till den andra; han tröttnade aldrig att klappa med dem och systemen fällde sina modiga tårar öfver hans lycka. En mängd barn komma på besök; trä-skorna visas och beundras; barnen betrakta dem med en viss afundsam känsla. Hvad händer? Man kan ej i evighet betrakta en leksak, till och med så intressant som en trä-sko. Man vill leka. Man springer sista paret ut. Gossen med trä-skorna blir alltid tagen. Man leker kurra gömma, »dunk» eller blindbock. Gossen med trä-skorna får jemt stå. Han höres alltid, han hindras af trä-skorna att komma så fort, som de andra. Han ser då, att det ibland har sina olägenheter att blifva bemärkt. Det är således ej alltid lyckligt att göra buller af sig i verlden. Äfven för er, lärarinnor», tillade madame Pape, »innebär således den simpla historien sin moral: *söken ej att göra buller af er, m. a. o. söken ej att lysa*; en lärarinna, som har detta till mål, eller blott låter det ingå bland sina andra bättre bevekelsegrunder, *misslyckas alltid*. Det finnes människor, som lysa som stjernor i verlden; men de gagna henne sällan i samma mån. Hvad som uppbygger, förädlar, förbättrar verlden, det är *det tysta, ödmjuka, obemärkta arbetet, som ej har något namn! Låt oss då alla sträfva derefter.*»

Detta, kära, dyra Esselde, är det bästa, ty det står i samklang med hvad min inre människa har bäst, låter mig se huru svag och ringa jag är, men lär mig på samma gång huru jag skall bli stark — huru jag skall växa i min egen uppgift — huru jag småningom skall finna mig sjelf.

Så der kan man gå och leta dag efter dag förgäfvets, tills ögat plötsligt träffas af en blix och man står midt i klarheten.

Din Gerda.

Diktarepersonligheter.

I.

Hostrup och hans sångmö.

Genom sitt spel af milda ljungeldar, af blixtringar, som i blink på blink följa hvarandra, från en qvickhet, hvars löje tillhör det skönas eviga leende, luttrar den komiska poesien allt hvad eljest i sig sjelft är fult, bränner bort hvad deraf är osmakligt eller vidrigt, samt gör det öfriga upptagligt inom den verldsåskådning, som i alla sina riktningar fylles af harmoni och skönhet.

P. D. A. Atterbom.

Ris donc un peu, la terre est blonde,
Le pampre est vert. Ris donc un peu,
Vieux monde!

Edouard Pailleron.

Allvaret är den genomgående grundtonen i nordmannalynnet, säger man. Att dock äfven löjet ingick bland de ursprungliga beståndsdelarne af den nordiska folkstammens skaplynne, röjer sig redan i gudasagorna. Tvifflar ännu någon derom, torde det gå med honom, som med jättedottren Skade, hvilken, ehuru trotsande på sitt allvar, dock besegrades af asarnes*) löje. Men den gamla stammen delar sig i skilda grenar, hvar och en medtagande i olika mått urlynnets grundämnen. På hvilkendera grenen det gamla harmlösa, outtömliga asalöjet i rikaste mått öfvergått, röjer sig snart. Redan i de danska sagohäfderna och vis-samlingarne, ja i sjelfva de ombildade ordformerna af det danska tungomålet, torde en fin blick kunna spåra dess riktning. Rätt klart och oemotståndligt frambyrter det dock ej förr än med *Holberg*, det oblandade löjets första och öfverträffade tolk inom nordens litteratur.

Huru deremot det gamla asalöjet först genom tårar kunde bryta sig fram i det svenska folklynnet och der blef till »en

*) Vi veta väl att den nyaste språkforskningen omdöpt de fordna *Asar* till *Äser*, samt att detta anses hafva skett på goda grunder. Det nya namnet har dock ännu ej slagit rot i vår litteratur (t. o. m. i historiska läroböcker af senaste årtal, är det gamla namnet bibehållet), och då vår framställning torde vara vågad nog ändå, tro vi oss ej böra göra den ännu mera så, genom att begagna ett namn, som för de flesta af våra läsare ännu är främmande.

sorg i rosenrödt»; samt huru det hos norrmännen ännu ej brutit sig ut ur sagans och folkäfventyrets trollkrets, må här blott som hastigast beröras.

Tillvaron och arten af det ursprungliga nordmannalöjet, danskarne såsom dess trognaste bevarare och det Holbergska lustspelet såsom dess första moderna uttryck, är allt hvad vi här ville hafva framhållet. Blott i förbigående följa vi sedan dess spår hos en *Wessel*, en *Baggesen*, en *Oehlenschläger*, en *Blicher*, en *J. L. Heiberg*, en *Povl Möller*, en *Hertz*, en *H. C. Andersen*, en *Paludan Müller*, m. fl., för att sålunda leda oss fram till en af dess yngste målsmän — föremålet för denna framställning — *Jens Kristian Hostrup*.

Hvem och hvad är då *Hostrup*?

Svaret på denna, hos oss ofta hörda fråga, är det vi här vilje söka, i det vi först i *skalden* uppsöka *menniskan* och der-efter fånga *sångmön* i de flygande lockarne, för att se hvad som gömmer sig bakom den ystra skalken i hennes blick och pröfva, om det verkligen är det gamla asalöjet, som hägrar på hennes ungdomsfriska läppar*).

Hostrup är född i Köbenhavn 1818. Hela hans barndom och ungdom infaller således under den danska diktkonstens yppigaste blomstringstid, uppburen af namn sådana som de här ofvannämnda, till hvilka ytterligare komma *Grundtvigs*, *Ingemanns*, *Hauchs*, Fru *Gyllenbourghs*, *Kr. Winthers*, »*Karl Bernhards*» m. fl.

»Som en Bi kunde han flagre om og indsuge Honning, hvor ham lystede», yttrar vår sagesman om *Hostrup*. Att han dock aldrig lockades af den härmfågel, som lurar bakom blomstren i en dylik allmän sångarvår; att han lärde af både forntida och samtida, utan att förledas till en blott efterdiktning, visar ursprungligheten af hans skaldenatur.

Men icke blott för skaldens, äfven för den menskliga personlighetens väckelse och utveckling, kan *Hostrup* sägas vara född i en lycklig stund. Den afgörande brytningstid, då men-

*) Till ledning för vår framställning hafva vi af vårt välvilliga danska ombud erhållit värdefulla anvisningar rörande *Hostrups* lefnad och diktareverksamhet, för hvilka vi härmed hembära honom vår uppriktiga tacksägelse, på samma gång vi anse oss böra fritaga honom för all andel i vår kanske alltför vågade och närgående uppfattning af *menniskan* i *skalden*.

niskan spränger sina lindor och mannen dans i ynglingens själ, inträffade för Hostrup samtidigt med folkmedvetandets och det nationella frihetslifvets morgongryning i Danmark.

Oehlenschläger hade redan på diktens område gifvit den första väckelsen åt den nordiska folkandan, *Grundtvig* sedan fullföljt den på djupare, mera i lifvet ingripande områden. *Nyerup* hade öfversatt en del af Eddan, *Thiele* utgifvit de danska folksägnera, *Rask* bragt modersmålet till heders. Senare hade skaldemötet i Lund blåst lif i den slumrande brödrakarlekens gnista, *Schoww*, *Clausen*, *Monrad*, *Orla Lehman* o. fl. vid den tändt enhetstankens bloss; söderjutarne yppat sin nöd; *P. M. Möller* uppväckt »den sande studentånd» och *Carl Ploug* framstått som den förenade enhetstankens och studentandens »ildfulde bærer». Sist, men icke minst betydelsefull, framträdde *Sören Kierkegaard*, utkastande de brandfacklor — det »Enten-Eller», med hvilka han, midt igenom en ytlig skönhetsdyrkan och en andelös formkristendom, ville likasom bränna väg för en lefvande personlig tro. Mot honom reste sig med formens och trons förenade styrka *Martensen* och mellan dem båda bröt *Grundtvig* sin egen fria väg.

Då Hostrup blef student var den första frihetsgnistan redan utkastad bland ungdomen. Här, som alltid, verkade den i första ögonblicket söndrande. Studentföreningen splittrade sig i tvenne läger, af hvilka det yngre och frisinnade 1839 bildade ett nytt samfund, der *Ploug* var själen. Under honom tjenstgjorde Hostrup, efter eget påstående, »kun som menig». Enligt andra var han en af ledarne. Visst är, att han utgjorde själen i det glada studentlifvet, hvars olika riktningar, för så vidt de buro icke blott glädjens, men också renhetens pregel, tycktes hos honom likasom i en brännspegel sjelfmant sammanlöpa till helgjutna, lefvande bilder. Då och då sammanbundos de spridda bilderna med handlingens tråd till ett helt. En student-teater bildades — roller utdelades och inöfvades — och så uppstodo Hostrups första lustspel: »fordringslöse Börn af det bevægede Ungdomsliv», som han sjelf kallar dem.

Men en annan tid stundar.

Med *Fredrik VI:s* död och de stegrade fordringar på politisk frihet, som vid *Christian VIII:s* tronbestigning gjorde sig gällande, inkastades i det rörliga studentlifvet nya jäsningsämnen, hvilka slutligen gifvo sig luft i de första nordiska studentmötena. Dessa utgjorde en ny sida af studentens glada lif,

och äfven här blef Hostrup en af ledarne. Så mottog han Lundensarne 1842 i Kjøbenhavn, gästade dem samma år i Lund och följde om våren 1843 de danska studenterna till Upsala. »Der var det egentlig at jeg blev mig fuldt bevidst som Nordmand», säger han sjelf.

Frihetsgnistans söndrande verk är imellertid fullbordadt och det sammansmältande och enande vidtager. Den splittrade studentföreningen sluter sig åter tillsammans, en försoningsfest skall anordnas, och man kommer öfverens, att den bör firas med en äkta studentkomedi. Hostrup är sjelfskrifven som författare. Inom kort äro två akter af *Genboerne* skrifna och medan dessa, under skämt och blixtrande infall inöfvas, tilläggas en tredje. Under stormande bifall uppföres slutligen på nyåret 1844 det sålunda tillkomna lustspelet på den för tillfället åt studenterna upplåtna Hofteatern*).

Några månader förut hade Hostrup tagit sin teologie kandidatexamen, och nu mottog han plats såsom huslärare på en egendom å norra Seland. Teologien synes dock lika litet som pedagogien hafva hämmat hans sångmöes fria flygt. Under det påföljande året skref han nämligen ej mindre än tvenne nya lustspel: *Intrigerna* och *En Spurv i Tranedands*, det förra ett mästerligt uttryck af detta löje för löjets egen skull, som hör den sorglösa ungdomen till, det sednare redan gömmande en djupare tanke, hvilken dock blifvit så öfverspunnen af ystra löjen och blixtrande infall, att den blott med möda kan upptäckas.

Ynglingen har sålunda blifvit man: Studenten har valt sitt lefnadskall — tillfällighetsskalden skapat sin egen diktart — den lustige upptågsmakaren ställt sig, rustad med löjets och qvickhetens vapen, under *idéens* banér. — Nu eller aldrig måste vi finna svaret på vår fråga: **Hvem och hvad är Hostrup?**

Svaret är också redan gifvet i och med *En Spurv i Tranedands*, hvaruti förf. med den äkta komikerns art visar oss hvad han är, genom att visa oss hvad han icke är.

Då förhänget uppgår, försättes åskådaren midt in i studentens muntra lif, med bålen såsom medelpunkt. Skålar och sånger omvexla. *Hutter* håller knaggliga, men glödande, tal om

*) Såsom skådespelare uppträdde bland andra den nuvarande filosofen *Bröchner*, skalden *Chr. K. F. Molbeck* och matematikern *Steen*, för att icke tala om den berömda skådespelaren *Manzius*, hvilken på samma skådeplats ännu i dag räknar löjtnant v. Buddinge såsom en af sina lyckligaste roller.

frihet och union. *Halling* svärmar för *den lille ældgamle union som sluttes mellem mand og kvinde*. *Lassen*, redan temligen rörd, dricker *du's* med alla sina gamla dubroder. *Sören Torp* utjemnar uppkommande tvister med ett slags ironiskt filosofiska förklaringar. *Eller* bringar sin hyllning åt »*det levende ord*» ännu medan det dör på hans egna stammande läppar. *Klint* förklarar hvad det är, som utmärker den sanne studenten — icke examen artium — icke grekiska och latin — utan *en ung sjæl, som lefver »sit egentlige liv i sig selv, stille og inadvendt i Tanke og Drøm*».

Derpå följer ett samtal mellan *Klint* och *Halling* rörande kärlekens berättigande gent emot det sanna studentlivet. Frågan huruvida det verkligen är kärlek till *Luise Varbjerg* och icke, såsom *Klint* påstår, en obestämd längtan efter förlofning i allmänhet, som fått makt med *Halling*, blir dock icke afgjord. Kamraterna återkomma nämligen, medförande *konsuln*, *Luises* far, och hyllande honom i den förenade egenskapen af en »frikostig studentvän» och en frisinnad folkets man.

Följande uppträde föregår i skogen, der *Halling* förrrat sig och påträffar en vandrande skraddare, hvars råa enfald och lumpna sjelfviskhet röjer sig i hvarje replik på det mest löjeväckande sätt. Då tolfslaget slår, uppstiger ur jorden drottning *Gunhilds* andeskepnad, öfverlemnande åt sin ofrivillige befriare, skraddaren, en förtrollad ring, som, utan att förändra honom sjelf, skall låta honom i fjorton timmar i andras ögon *synas* skön, belevad, förnäm, klok och intressant.

»*Ja naar bare Folk troer det, saa er det alt hvad jeg forlanger*», menar skraddaren och tar förtjust emot gåfvan. *Halling* allena fritages från ringens inflytande och erhåller makt att trotsa skenet.

Nästa akt börjar med skraddarens beskrifning på det smickrande mottagande, han öfver allt röner — tack vare ringen! Kommer så sammanträffandet med *Sören Torp* och *Hutter*, båda gripna af samma beundran för skraddaren, ehuru den ene tror sig i honom se en ny *Robespierre*, medan den andre ögonblickligen genomskådar hans djupa *Sokratiska* tycke, hvarföre de ock å ömse sidor bele hvarandras kortsynthet. Senare tillkommer *konsuln*, hvilken genast förstår att främlingen under en originel maskering döljer all en diplomats fina beräkning. Sliten mellan sina beundrare gör skraddaren på måfå sina naiva inpass, utan att rubba någon af dem i deras förutfattade tro.

Häraf uppstår en korseld af dumheter, ledd af en osynlig, men dräpande qvickhet och frambringande en öfverväldigande löjlig verkan.

Derefter förflyttas man till *den smukke Mine*, som — fadren må säga hvad han vill — dock aldrig haft mer än fem *rigtige Kjerester*, af hvilka vår skräddare är den sista och riktigaste, emedan han snart kan gifta sig. Då fästmannen inträder, gör ringen genast sin verkan, och när Mine får höra, att hennes förut föga beundrade Peter är bjuden på konsulns supé, der hon skall passa upp, samt att damerna anse honom för en grefve, är hennes hjerta för alltid vunnet.

Tredje akten börjar med baronens försök att för sin värd konsuln förklara detta »jag vet icke hvad som utmärker den äkta adeln»:

*Det er saa fint, det er saa rart,
det taaler ej, at man ser det klart,
höjt gaar det over al Førmuft
og er, hvad man kalder — en Duft.*

Som exempel anföres konsulinnan, på hvilken man genast ser att hon är »*en fødte*». Konsuln tröstas för sin underordnade natur med erkännandet af hans förtjenst att hafva dragit sig ifrån »den liberala pöbelkommersen» för att intaga en värdigare ställning, hvilken, genom baronens förord, ytterligare torde kunna förhöjas af en adelig krona. Då sedermera skräddaren in finner sig, igenkänner baronen ögonblickligen i hans fina, säkra och lediga väsende den borne ädlingen, samt förklarar, att han icke kan vara någon annan än den från utlandet nyss hemkomne grefve Ravensbjerg. Glansen af denna upptäckt förbländar alla och i första rummet Luise Varbjerg. Icke blott Halling med sin svärmande kärlek, utan sjelfva Pilse med sin kammarherrenyckel måste träda i skuggan för den nya solen. Samtalet mellan Luise och hennes beundrare är återigen ett af dessa dubbelspel af omedvetna plattheter, hvari förf:n kanske har sin högsta komiska styrka. Mines stigande beundran för den fjäsade skräddaren och den sednares frieri till Luise, hvilken, efter att ha gjort sig underrättad om hans namn, hänryckt sjunker i sin Peters armar, rågar löjets mått.

Med sista akten upphör trollringens verkan. Den fina verlden får ögonen öppna och ryser vid tanken att hafva upptagit och behandlat såsom sin nästa ett sådant onämnbart »*afskyeligt noget*», som den förmente grefven. Studenterna häpna, då de hos den råde och lumpne skräddaren återfinna hvarken en Ro-

bespierre's eller en Sokrates' drag. Mine tillkallas, men finner sin Peter nu »*saa akeb*», att hon gerna vill låta fröken »*beholde ham for sin egen Mund*». Tack vare en hederlig »*douceur*» återföres slutligen allt i de gamla fogarne, med undantag blott af förhållandet mellan Luise och Halling, hvilken sednare känner sig helt lätt om hjertat, då han upptäcker, att också hans kärlek var »*kun et Skin*».

En flygtig blick på alla dessa »*Spurve i Tranedands*» skall vara nog för att fatta deras betydelse i och för vår fråga.

Konsul Varbjerg t. ex., som af studenterna låter hylla sig såsom en den fria och fasta öfvertygelsens man, under det han inför en okänd hänger kappan på båda axlarne och bland sina förnäma vänner icke eftertraktar några andra egenskaper, än som kunna tillvinna honom föremålet för hans högsta önskan — ett adelsdiplom; hvad han är — icke är det sig sjelf. Och frun, på henne ser man ju strax, att hon är »*en født*» — icke en menniska med eget skaplynne och eget ansvar — nej, långt bättre upp — en von Pletten! Dottern och baronen äro mindre förfalskade, så till vida som de aldrig funnit sig sjelfva och således omedvetet lysa med lånta fjädrar. Likaså Pilsen, hvars hela personlighet omedvetet uppgått i kammarherrenyckeln och den senaste pariserfracken. Mine åter och den *nette Anholt*, som icke ens i dansstugan vill göra något, som man icke gör hos konsuln, äro blott simplare uppenbarelser af det naiva skenväsendet, hvilket slutligen hos skraddaren når höjden af omedvetenhet, i det skenet blir ett dubbelsken, bakom hvilket den ursprungliga personligheten kvarstår i hela sin råhet. Mästerligt uttryckes detta först i de ord, med hvilka han mottager de lånta fjädrarne! »*Naar Folk bare troer det, saa er det alt hvad jeg forlanger*» och sedan i det sorgglustiga utrop, hvarmed han ser dem försvinna: »*Er jeg da mig selv eller er jeg ikke mig selv?*»

Her to forskjellige Verdener staae, (sjunger Klint)

der er den fine Portion og den anden der.

Begge »Filistre» halvslumrende gjennem Livet gaae,

begge kun bejle til det, som er uden Værd.

Hvad Hostrup kallar *filister-väsendet* — ett uttryck, som ofta förekommer i hans skrifter och klingar främmande för svenska öron — är således ingenting annat än *skenväsendet*. Och just detta skenväsende under *öfverförfiningens* och *råhetens*

form, är här föremålet för hans löjes gissel. Men, säger Klint, mellan dessa båda verldar

*ligger Studentens stille Bolig
der han vier sit Liv till Sandheden.*

Studentverlden skulle alltså vara fridlyst för skenväsendets besmittelse? Men ligger det då icke något sken, medvetet eller omedvetet, i Hutters frihetsglöd och hans väntan på det »*Verdenshistoriske Signal?*» Och Sören Torp — denne formalist, som är formalist »*fordi han vil være det, og netop derfor ikke er det*» — skattar icke också han åt det allsmäktiga skenet? — för att nu icke tala om Lassen och det »*aparte*» slags skenväsende, hvaraf han är bländad, då han lyckönskar sig att komma bort från »*alle de drukne Mennesker*». Halling står väl jämförelsevis fri, men har dock, äfven han, omedvetet låtit fånga sig af skönhetens och kärlekens skenbilder. Och sjelfva Klint, då han midtunder det bullrande dryckeslaget skildrar den äkta studenten såsom den »*der lever sit egentlige Liv i sig selv, stille og inadvendt i Tanke og Drøm*», sträfvande endast efter »*et reent aandeligt Maab*», ger omedvetet sin skärf åt den allmänna afguden. Skilnaden är, att en personlighet sådan som Halling eller Klint, endast för kortare tid låter sig bortföras af »*det lokkende Skin*», och när han »*træt af Haab og Kvab*» åter flyr till sitt dunkla bo

*»da forstaaer han, naar han igjen har faaet sin Sands,
at han selv var Spurven i Tranedands.»*

Redan i och för sig mästerligt skildrade, få nu alla dessa typer en ytterligare betydelse såsom framhållande den negativa bilden så väl af förf:ns personlighet, som af den idé, han förfäktar. Svaret på frågan: *hvem och hvad är Hostrup?* blir då: *Han är sig sjelf* — en sann personlighet — en sig sjelf trogen menniska, i motsats till alla dessa skenmenniskor. Och idéen, under hvars fana han strider genom att med alla qvickhetens vapen bekämpa dess motsats — hvilken är den väl, om ej tidens egen älsklingstanke: *personlighetens idé?*

Men denna idé, ehuru skön och sann, har dock, såsom allting, sina faror. Hon kan misstydas, ja missriktas. Ännu är det blott personligheten *i och för sig*, och *utan alla villkor*, som utgör den unge skaldens ideal. Skall han åtnöja sig med detta? Inser han icke, att också här ligger ett sken, som kan bedraga? Förstår han icke, att troheten mot sig sjelf på en lägre ståndpunkt, kan bli svek på en högre? Kort sagdt, skall han stanna

och gå under eller gå framåt och segra? Det är hvad vi skola söka utröna, i det vi, såsom hittills, följa den dubbla strömmen af Hostrups diktareverksamhet och hans verklighetslif, så vidt som det sednare är för yttre blickar tillgängligt.

Sommaren 1845 deltog Hostrup, såsom förr, med lif och lust i det nordiska studentmötet i Köbenhavn och synes derunder på ett allt djupare och gladare sätt ha blifvit genomträngd af den gamla nordmanna-andan. Derom vittnar bland annat den präktiga »*Nordisk Studentersang*», han vid detta tillfälle diktade och i hvars sista vers han omedvetet utkastat planen till sitt eget lif.

I början hade Hostrup diktat sina lustspel såsom han sjungit sina friska ungdomsqväden »*uden Anelse om at de skulde komme udenfor Studenternes snævre Kreds*». Det första, han sjelf tror sig hafva författat »*med videre gaaende Formaab*» är »*Æventyr paa Fodrejsen*» — ett stycke, der skämtets och qvickhetens outtömliga källsprång spela likasom sist kring en djupare, här mera positift uttalad tanke — allt fattadt i ramen af en yppig seländsk natur. Derpå följde »*Æstetisk Sands*» samt »*Familietvist*», hvori folklifvet skildras med samma frihet och friskhet, som förut studentlifvet.

Men Hostrup var lycklig icke blott inom diktens verld. Äfven lifvet bjöd honom hvad det eger bäst — ett älskande hjerta; dock blott såsom ett lån, alltför tidigt återkräfdt. — Den 2 November 1848, berättar vår sagesman, gifte sig Hostrup med en syster till skådespelaren Mantzius. Den 1 Januari 1849 dog den unga makan. Det är allt hvad man får veta. — Hostrup synes vara en af dessa naturer, som strö glädjen omkring sig med fulla händer, men gömma smärtan inom stunt och slutet bröst. I alla de fyra delarne af hans samlade arbeten fins ej spåret af en klagan eller skimret af en tår, om ej i bilden af *Ingeborg* i »*en Nat mellem Fjeldene*» och möjligen i den lilla visan »*til en ung Musiker*».

»*En Nat mellem Fjeldene*» är frukten af ett besök i Norge följande år. Här som alltid är skämtet öfvervägande; men under dess dansande skumperlor hvilar, likt den äkta perlan på strömmens djup, idéen, nu icke mera indirekt antydd, såsom i studentkomedien eller blott i förbigående uttalad, såsom i »*Et Æventyr paa Fodrejsen*, utan förkroppsligad i *Ingeborgs* gestalt. Tanken är densamma. Nyss tillämpad på *rättvisan* i syfte att visa, huru brottet skall straffas, men *menniskan*

räddas, öfverflyttas den nu på ett högre område: *kärlekens*. Det gäller en kamp mellan högre och lägre makter — mellan anden och materien. Sliten mellan båda står kärleken. Naturmakterna hafva söft sitt offer med dvaldrycken och »*ved sine bløde Toner fyldt dets Sjæl med Grue og Længsel*». De äro redan vissa om segern. Väl veta de, att om den sörjande kärleken kunde genomskåda den makt, som drager honom mot djupet och gifva honom hans rätta namn, så vore han fri. Men de veta också att »*mægter ingen af sig selv*». Och så frammana de »den döda glädjens vålnader», lockande: »kom till oss! I vår mörka, kyliga famn hvilat redan din älskling. Blott hos oss bo glömska och ro!»

Ingeborg tycker sig höra den älskades stämma:

»Jeg kommer, min Ven!
Er der kaldt i dit Dyb,
jeg vil fryse med dig,
er der mørkt i din Grav,
jeg vil dele dit Mulm».

Då ljuder plötsligt rösten från ofvan:

»Den Mægtige kalder,
hans Stemme gjalder
i vilden Sky».

Den bundna anden frigöres — han ser och nämner vid namn sina förledare — de fly — natten skingras —

»Arme Hjerte, er du træt,
er du segnet under Sorgen?
I den lyse Sommermorgen
skal du vaagne fri og let
glemme Minderne som saare,
glemme hver en bitter Taare
du har grædt.»

»Torsten, er det virkelig dig!»

»Ja kjære Pige, her har du mig igjen.»

och dermed har också läsaren skalden tillbaka i det gamla lynnet, fullt af öfverströmmande lustighet.

Drömmens djupa mening kan dock icke missförstås: den som rätt älskar och älskas, skall ej stanna i lägre makters våld, skall ej multna med »*det gulnede Birkeløv*» eller förstenas i fjellets sköte. Han skall icke dö, utan lefva — ja, han skall lefva, om han än död blefve. Och då den mäktige kallar skola de trogna återfinna hvarandra »*i den lyse Sommermorgen*», der ingen gråt skall vara mer.

Detta är allt hvad vi veta om skalden under det år, som följde på hans makas död. Men det är ju också nog.

Åren 1852—53 slöt Hostrup sig åter till de nordiska studenttågen, sjelf ett lefvande bevis för Klints påstående, att »*ethvert ung Menneske maa betragtes som Student, naar han er virkelig ung, ikke blot i Aar men i Sjæl og Sind*». Renare och mera ungdomsfriska toner än de, som qvälde ur det evigt unga skaldehjärtat, förnummos icke heller från någon i den glada ungdomsskaran. Vi påminna blott om sången till »*Nordens Kvinde*».

— — — — —
*»Tre er Nordens Lande,
 Nordens Mø kun een,
 reen som Kildens Vande,
 tro, som Klippens Steen,
 òm som Fuglens Trille
 i det friske Krat,
 yndig som vor milde
 lyse Sommernat.*
 — — — — —

Under tiden hade Hostrups sångmö utsändt i världen än ett det harmlösa löjets, än ett det djupare allvarets barn. Så återfinner man i »*Soldaterlöjer*» och till en del äfven i »*Tordenvejr*» samma outtömliga, alla afsigter öfverströmmande lustighet, som i de första studentkomedierna. I »*Mæster og Lærling*» åter spåras den gamla lifstanken, växande i klarhet och djup, i det den här framhåller personlighetens makt, ej blott öfver *yttre*, men äfven öfver *inre* fiender — ej blott öfver *andra*, men öfver *sig sjelf*. Mästerligt skildras med några få, halft omärkliga, drag motsatsen mellan Sophus och Åge. Å ena sidan hyperestetikern, hvilken i saknad af ett visst något — »*Livsfylde — Vinger*» — icke kan fullborda sitt stora lifspoem och slutligen på ett tragikomiskt sätt går under för sin egen »ofödda poesi»; å den andra naturmänniskan, för hvilken lifvet är, hvad den andre vill göra det till: en skön dröm, en hvila på rosor, till dess han, väckt ur drömmen, viges till lifvets kamp och segrar — genom offret af sig sjelf. Midt igenom lustspelets högljudda skrattkorus går denna motsats — en genklang af det fruktansvärda »*Enten—Eller*», som ljuder likt ett väktarrop genom tiden.

Följa vi Hostrup ännu ett steg, finna vi motsatsen löst i hans »*Drøm og Daad*». Här gäller det icke längre något »*Enten—Eller*»; svalget är öfversprunget, kärleken står redan på

trons klippfasta grund; — icke medvetslöshetens blinda tro, såsom hos Ingeborg eller blotta natur-instinktens, såsom hos Åge, utan *den sjelfmedvetna personliga tron*, som har löfte om sig att vinna det omöjliga. Och Claudio vinner också det omöjliga — icke genom att uppgifva sig sjelf såsom ett bundet lam åt en blott offerkräfvande gudomlighet, utan genom att helga sin hela personlighet till ett lefvande redskap för den gudomliga kärleken. Målet är väl denna gången icke något högre än den egna lyckan; men denna innebär i sig andras — ett helt folks. Med prinsessans hand följer ju riket. Och sedan — är väl den menliga kärleken och det verldsliga riket här innerst något annat än återskenet af eller medlet för den himmelska kärleken i Guds rike?

*»Vi fordre Kjærlighed af Himlens Herre
og just fordi mod Ham vi er saa smaa.
Var det vel ydmygt hvis vi søgte helst
at leve den foruden? Nej vor Trang,
vor Ydmyghed gjør netop os forvovne.
— — — — paa min Kjærlighed,
som ej jeg gav mig selv, men fik som Naade,
paa den alene bygger jeg mit Haab.»*

Den dolda lifstanke, hvars knappt märkbara spår vi här uppsökt, har vuxit och renat sig, och med honom skalden. Personligheten *quand même* är honom icke mera nog. Det är icke naturen *i och för sig*, utan *anden i naturen* — icke den *gamla människan*, utan den *nya*, som utgör Hostrups ideal. Och han söker idealet icke mera på blotta negationernas väg — han förverkligar det i *»Dröm og Daad»* i dikt och lif. Icke nog således, att Hostrup är *»sig sjelf»*, i inskränktare mening: —

*— — — — — »et Væsen
som ej er slet og ret en Tolvtepart
af et Dusin, men noget i sig selv;
som har med eget Navn sit eget Aasyn
sin egen Røst, sin egen Drift og Daarskab,
som ser med eget Blik, gaaer trøstigt ejter
sin egen Næse ihvor skøv den er,
og hvis han falder, før han Maalet naaer,
kun læsser Skyldens Vægt paa egen Skulder.»*

Han har jemte sitt eget namn ännu en annans. Han har *»sit eget Aasyn»*, men genomskimradt af urbilden. Han går sin egen väg i djupaste mening först nu, ty han har funnit Den, som är vägen, och faller han, skall han dock nå målet,

ty han vet hvem som har makt att lyfta skuldens börda från hans axlar.

— — — — —
 Vi hafva sökt och funnit *menniskan* i *skalden*. Det är nu hög tid att öfvergå till den sednare, innan vi följa Hostrup till ett nytt fält för hans yttre verksamhet.

II.

Om man af de halft fördolda drag ur Hostrups diktverk, som vi i det föregående framhållit till spegel för hans egen bild, skulle draga den slutsatsen, att han vore tendensdiktare, misstogte man sig storligen. Han är det åtminstone icke i annan mening än hvarje sann skald *måste* vara, om han tillika är sann *menniska*. Och skulle så vara, att diktverken i de lärdes ögon förlora i estetiskt värde hvad de vinna i menskligt, då må man väl med Hostrup säga:

*»og gik der en Smule Digter tabt,
 et Menneske blev dog bevaret».*

Flertalet af Hostrups lustspel bära spår af att vara stundens barn. Hans sångmö tyckes sjelf ofta öfverraskad af den allvarliga tanke, som, henne ovetande, helt ofrivilligt framgått ur hennes ystra upptåg. Otålig äfven öfver denna omedvetna hämsko, händer det då, att hon nästa gång jagar hvarje skymt till afsigt på flykten och behåller fältet ensamt för sig och sitt allt besegrande löje. Så t. ex. i »*Intrigerne*», der åskådaren genast i första uppträdet kastas så att säga hufvudstupa midt i löjets utbredda famn. »*Soldaterløjere*», »*Den Tredie*», »*Ferie-gjæsterne*», »*Familietvist*» m. fl. höra alla till samma art och utgöra mönster af det obetvingeliga, harmlösa löje, som har endast sig sjelf till mål. Vill man söka höjdpunkten af det Hostrupska löjet i denna riktning, finner man den i det makalösa uppträdet mellan skolmästaren och presten i »*Intrigerne*»^{*)}.

*) Skolmästaren infinder sig hos presten för att höra *deres Velereværdigheds* åsigt om hvad namn han bör gifva sin åttonde lilla dotter. Både föräldrarne och *Velereværdigheden* hafva redan blifvit uppkallade och valet har sig derföre icke så lätt. Lyckligtvis har dock skolmästaren en bror, som heter *Hans*, och en svägerska, som heter *Mine*, och derför tänkte han: »*hvis Deres Velereværdighed ikke har noget derimod*», att kalla den lilla nykomlingen *Hansmine*. Och efter doktor Pille kunde hon döpas till *Pillerine*, »*og saa ønskede min Kone gjerne — hvis Deres Velereværdighed ikke har noget derimod — at hun ogsaa skulde hedde Skandinavine — ti min Kone*

Sina ämnen hemtar Hostrup, såsom vi sett, ur det dagliga lifvet. Der detta ej ger honom stoff nog, trotsar han alla regler och griper dristigt och fritt in i sagans förtrollade värld, blandande det hvardagliga med det öfvernaturliga på ett sätt, som ytterligare förstärker löjet eller stegrar allvaret i framställningen. Sina karakterer tar han, hvar han finner dem, ur studentverlden och folklifvet, ur den fina, den lärda eller den politiska verlden. Med några få drag låter han dem sedan skildra sig sjelfva. Så målar sig storbonden (i »*En Nat mellem Fjeldene*») lifs lefvande, endast genom sitt frieri: »*Jeg er Stortingsmand og jeg maa have en til at bestyre mit Huus, mens jeg regjerer gamle Norge. Derfor vil jeg gøre din Lykke*»; liksom Grønholt (i »*Mæster og Lærling*») med orden: »*Ja Sandheden — det er en meget god Ting. Men i det praktiske Liv maa man virkelig ælske den med Maade, saa at man ikke derover negligerer sin egen Fordel*.» Luise Varbjergs hela väsende ligger afslöjadt i den första tanke, som vaknar hos henne, sedan hon gifvit bort sitt hjerta åt den förmente greffen: »*Gud, hvor jeg er lykkelig, og hvor Emma Juul vil blive misundelig*.» Charlotte Lupin (i »*Mæster og Lærling*») förråder sitt innersta jag, då hon midt i hänryckningen af den första kärleksförklaringen utbrister: »*jeg vilde dog gerne vide, hvad de studerer — hvad de egenlig vil være*.» Den lärda verlden representeras ypperligt af magister Glob, (i »*Soldaterløjer*») då han inleder sitt frieri med en historisk undersökning af de gamles jungfrubur. Den lärde diletanten och den lärde ex professo i »*Feriejesterne*» tillhöra samma kategori. Den sednare analyserar sig ypperligt sjelf, då han tror sig gifva en analys af det qvinliga väsendet: »*psychologisk betragtet, säger han, frembyder Kvinden et meget interessant Fenomen. Vistnok staaer hun tilbage i stringent Tænkning; men en umiddelbar Genialitet, der er højst befruktende for den mandlige Tanke, kan man ingenlunde nægte hende*.» Mästerliga äro doktorn såsom den medvetna och kammarrådet såsom den omedvetna karrikatyren af den spränglärde herrn. Vill man nu på spetsen af denna skenvishetens lefvande ärestod, bildad af magister Glob, kammarrådet och professorn, ställa den ännu af skenet blott lindrigt anstuckne Sören Torp,

siger hun vil vise at hun er lige saa god Skandinav som Damerne inde i Kjøbenhavn. — »*Skandinav! Er de gal, Skolemester?*» ryter presten. Skolemästaren bedyrar förskräckt, att det icke är händelsen. Ungdomen är lätt förblindad, menar presten, »*men de Skolemester — de maae skamme dem som en Hund*.» — »*Ja naar Deres Velæreværdighed befaler —*» etc. etc.

nedblickande »gjennem Ironiens Glas rolig og stolt paa Filistrenes Lyst og Kiv», så har man i sanning den kostligaste vrängbild af tidens afgud: *kunskapen*, och tillika en antydning om, att han blir vrängbild just då han göres till afgud, i det han uppställles såsom sitt eget mål i stället att betraktas såsom medel för något högre. Det skulle icke vara svårt att ur Hostrups verk sammanföra dylika vrängbilder eller spemonumenter i stort af de flesta bland tidens älsklingsidéer — bildningen, konsten, friheten, kärleken, tron. Skarpast skildras de, som äro förf. själf kärast. Så t. ex. det dråpliga spemonumentet öfver friheten, med en Fabio och en Grönholt på fotstycket, den italienske aristokraten och den norske demokraten såsom hufvudfigurer, och högst på spetsen studentskandinaven Hutter, räckande handen åt brödrafolken »*over Sundet, over Kölen og det brusende Kattegat*». Vrängbilder i mer eller mindre mån blir det alltid. Det ligger i skaldens och hans diktarts natur, likasom för öfrigt i hela mensklighetens. Sjelfva *Klint*, som dock vill vara förf:ns egen spegelbild — *Åge*, den omedelbara naturmänniskan — *Grev Hermion*, den ädle människosökaren — ända till *Claudio*, den oryggliga trons man — alla hafva de något drag af mensklighetens afvigssida, någon anstrykning af den menskliga dårskapen, endast hos Claudio förädlad till gudomlig.

Hvad som under allt detta gyckel med de menskliga svagheterne särskiljer Hostrups sångmö från en vanlig satyr är den orubbliga godhjärtigheten i hennes skämt. Man må blicka aldrig så djupt in i hennes skälmska öga, man skall aldrig finna skymten af en tår under löjet eller af en elakhet bakom skalken. Hon älskar ännu medan hon gisslar och hoppas det bästa om menskligheten, äfven då hon som allra obarmhertigast beskriattar henne. — Och hon gör det med full rätt; ty den Hostrupska vrängbilden är aldrig så vräng, att man ej derbakom skymtar urbilden.

Att Hostrups sångmö sålunda är lika *god* som hon är *qvick*, räkna vi såsom en af hennes största förtjenster. Lägga vi nu dertill, att hon är lika *ren*, som hon är *god*, tro vi oss hafva sagt allt det bästa, som kan sägas om henne, ej blott på karakterens utan äfven på snilletts vägnar. Ty om en komiker måste vara dubbelt så qvick, då han tillika vill vara god, så kräfver han visst tredubbla måttet af qvickhet, då han tillika vill vara ren.

Qvickheten, under *godhetens* och *renhetens* hägn kämpande för *tro* och *frihet* — ej under att Hostrups sångmö blifvit den danska ungdomen kär, likasom hon förtjenar att blifva det för hela Norden. För oss svenskar eger hon på en gång frändskapsens och motsatsernas dragningskraft. Särskildt framstår detta i studentkomedien. Också vi ega uppslaget till en dylik diktart — ett slags sångspel, skildrande den svenska studentens glada lif —, och en diktare, utgörande likasom Hostrup personifikationen af och medelpunkten för »*det bevægede Ungdomsliv*» på sin tid. Likasom Hostrup, bröt sig också han ut ur den glada trollkretsen, för att söka lifvets allvar, dragen också här i samma riktning och stannande vid en likartad lifsuppgift. Och likväl, huru olika äro ej dessa båda typer af nordmannalöjet i dess yngsta form! Hvilket afstånd och dock hvilken omisskännelig likhet mellan den harmlösa skalken i danskens öppna öga och det vemodiga löjet i svenskens djupare blick! Och denna likhet i olikheten mellan svenskt och danskt löje — är den väl något nytt? Kan den ej spåras tillbaka ända till dess första moderna representanter Holberg och Bellman och från dem, genom häfd och språk och sägn, ända till den under sagans dunkel gömda, samfälda urkällan — det gamla asalöjet? Så synes det för våra ögon, om vi ock ej ega nog skarp blick eller klar insigt att gifva mer än en antydning derom.

Hvad är väl också vanskligare än att karakterisera löjet i dess olika vexlingar? Nästan lika gerna kan man söka fånga en fågel i flykten. Arten, vingarnes färgskiftning, flygtens riktning och mål, det är allt, hvad man kan återgifva.

Renheten, oafsigtligheten, harmlösheten, outtröttligheten i det gamla asalöjet är det, vi tyckt oss se återspegladt hos Hostrups sångmö. Målet är ett annat, ett helt motsatt, det är sant. *Råheten*, *enfalden*, *öfvermodet* voro föremål för asarnes straffande löje, då det deremot är *öfverförfiningen*, *öfverklökheten* och *fegheten*, som drabbas af Hostrups. Man kunde säga å ena sidan *den råa*, *öförädlade*, å den andra *den öfverförfinade* och *förfalskade naturen*. Skilnaden är ju i yttre måtto omätlig! Men innerst —? Må hvar och en dömma efter egen erfarenhet!

Men grundtanken hos Hostrup, sådan den från en blott negativ antydning höjer sig till en fullt utpreglad och i handling förverkligad idé — den är väl dock vår tids obestridda, sjelfförvärfvade egendom? Eller skulle möjligen denna personlighetens

plastik — detta den inre människans utmejslande till likhet med hennes urbild, men med bevarande af stoffets egendomliga art och gry — skulle väl denna den skönaste och friaste af alla konster hafva funnits till, om också på dess lägsta trappsteg i dess allra första skrofliga skick — redan hos de gamle asar? Det är en fråga, som vi måste hänskjuta till de lärde, i det vi här endast som flygtigast beröra möjligheten af ett sådant antagande.

Vår hufvudfråga: hvem Hostrup är och hvad hans sångmö bär i skölden, hafva vi deremot sökt att besvara så godt som vi förstått. Endast af sångmöns dräkt och skaldens senare verksamhet återstå ännu några drag.

Då den Molièreska komedien uppträdde i prosans »negligé» ursäktade hon sig med, att hon ej hunnit få kängorna på sig (*»mettre ses brodequins»*). Den Hostrupska kunde anföra samma skäl, om hon ej vore alltför mycket ett barn af ögonblicket, för att ens gifva sig tid till en ursäkt. Imellertid behöfver man blott, såsom vi här, hafva uppfångat en skymt af den ystra tärnan, för att vara viss, att den stela koturnen aldrig, om icke på spe, tillåtits att hämma friheten af hennes rörelser eller tynga hennes luftiga gång. Lätt och skälmsk och fri som vinden dansar hon barfotad öfver tiljorna, endast för ögonblick instickande sin tåspets i rimmets cendrillon-sko och minuten derefter afkastande den, för att med större frihet kunna fullfölja sina ystra luftsprång eller sitt trolska gyckelspel. *Yr* men aldrig *otyglad*, lätt utan skymt af *lättfärdighet*, *fri* och ändå *kysk* står, eller rättare sväfvar hon för oss, som den vackraste uppenbarelse af det nordiska löjet. Att hennes hem från den gamla studentboningen i hufvudstaden förflyttades till en prestgård i landsorten kan nog synas öfverraskande, men bör ej förvåna den, som rätt lärt känna Hostrup och hans sångmö. Vid Silkeborg i Jylland, dit han såsom sin hustru hemförde dottren af en bland Danmarks äldste skalder, Hauch, och sedermera vid Fredriksborg, nära Köbenhavn, har Hostrup nu i 13—14 år verkat som en älskad och värderad själasörjare. Om hans presterliga verksamhet vittnar dessutom en samling predikningar, utgifven på hans åhörares begäran. Huru han deltagit med samma varma och ungdomliga hjerta som förr i allt, som rör hans eget land och hela Norden, röjer sig på hvarje rad i de sista bladen af hans samlade dikter — främst i sångerna vid grundlagsfesterna samt vid invigningen af Fredriksborgs

kyrka*). Då detta skrives, deltagar han såsom hedersgäst i studenttåget till Kristiania och tros äfven komma att taga en framstående plats vid det stundande nordiska folkmötet. Han synes räcka till för allt och alla, utan att åren förmå kyla hans hjerta eller skymma hans friska blick, om de ock — der det gäller moderlandet — dämpat och skärpt hans löje. Man kunde frestas att tro Idun någon sommarljus natt hafva smugit sig in i prestgårdens trädgård och der, »i vigd jord», omplanterat sina äpplen, för att låta skalden ur dem ovetande insuga den eviga ungdomens lif. Visst är, att Hostrup, — efter en skriftställarebana, der *lustspelet* och *predikan* räcka hvarandra förtroligt handen — lefver ett rikt och fullt lif i sällsynt samklang med sitt eget ungdomsideal: (Se *Nordisk Studentersang* 1845).

*»Gothen forsmaaer at leve halvt,
Nordiske Brødre lad os da ile:
Alt i det Ene og Eet i Alt
er det Maal hvorefter vi stile.*

Parre vi sammen

*Skjønhed med Kraft og Daad med Gammen,
Evheds Krav med Tidens Tarv,
skal vi vise at end der er Marv,
der er Liv udi Vikingestammen.»*

Esselde.

28. Auktionen i det Ingemannske Hus.

(En lille Skizze fra Sorø**.)

Det var den 23:de Marts 1868. Vi vare kjørte till *Sorø* og jeg havde været den Allerivrigste, for at faa den lille Tur iværksat. — Hvad er det dog for en selsom Drift i Mennesket, der fordrer, at han skal volde sig selv Smerte, at han skal se Det, hvis forestaaende Opløsning og Adsplittelse er ham en

*) *Hostrups »Samlede Skrifter»*, 4 band, utkommo 1865 på *F. H. Eibes* förlag i Kjöbenhavn och kosta 12 Rdr 60 öre svenskt. »*En Spurv i Tranedands»*, »*Den Tredie»*, »*Gjenboerne»*, m. fl. kunna fås särskildt. Predikosamlingen är utgifven af samme förläggare.

***) Vi ha med nöje emottagit denna lilla intagande skizz och meddela den här så mycket hellre, som vi redan för länge sedan infört våra svenska läsare i det fridfulla skaldehemmet i *Sorø* (se »Ett besök hos Ingemann», af T. K.

Pine, endnu engang, og ligesom til Afsked forsøge paa at fastholde, hvad der dog uundgaaeligt flygter og forsvinder?

Der var, for Sorö at være, en stor Forsamling af Mennesker, som da Veiret var godt og Auktionaren kunde holde sin Forretning i fri Luft, stimlede sammen, og trængte sig hen til den lille Trappe, der förer til Hovedindgangen paa den beskedne, men yndigt beliggende Bolig, som i en lang Aarrække var Digteren Ingemanns og hans trofaste Sjølevenindes, hans ædle, høit begavede Hustrus Hjem.

”Ja, her boede de, de bo her ikke mere”, sagde jeg til mig selv, idet jeg, taus og andægtig, som om jeg havde beredt mig til en Kirkegang, listede mig ad en Bagdør ind i Huset, det kjære, gamle Hus, hvori jeg, for II Aar siden, første Gang, havde set den alt da alderstegne Digter, i den lille Havestue, hvorfra saa mangt et trøstende, kjærligt og belærende Ord er trængt ud til det danske Folk, ja, jeg tør sige, till Nordens Broderfolk, og har efterladt en velsignet Arv fra det, i fysisk Forstand, barnløse Ægtepar. Jeg maa altid tage Hustruen med, naar jeg taler om den rige Ingemannske Arv, og det ikke med Hensyn paa hendes egne, med rund Haand, skænkede Arbeider paa Malerkunstens Territorium, Arbeider, hvis poetiske Opfattelse og tekniske Mangler det her ikke er Stedet, hverken til at fremhæve eller til at kritisere. Nej, det er med Hensyn til, *hvad* hun var for *Ingemann* som Digter, det er i Henhold til, at *hun* var den Sangbund, der gav Resonnans til enhver Tone, som udgik fra hans Harpe, at *hun* var den gode Genius, der spredte hver Mismods Sky paa hans Pande og altid opmuntrede ham til Arbeide: at jeg finder det umuligt at skille deres Navne ad, naar der er Tale om Nordens, specielt om Danmarks, og endnu speciellere, om Sorös Taknemmelighedsgjæld til det Ingemannske Hus.

Det var opfyldt af disse Tanker, at jeg, mens Auktionen larmede udenfor, langsomt vandrede fra Stue till Stue, standsende ved hver Plet, som Mindet havde helliget.

De gamle, tildels meget slidte og brugte Ting syntes at se paa mig med et vemodigt Blik.

”I ville dog, i Modsætning til andre Ting, som sælges ved Auktioner, blive holdte i Agt og Ære, hvorvidt I end splittes ad og hvorhen I end komme. I have i mange Aar været i dette Hus, og dermed er Eders Adkomstbrev til Veneration

udfærdiget." Med dette Tröstens Ord i Hjertet, betragtede jeg Stykke for Stykke.

Virkelig syntes Landboerne fra Egnen at kappes om, ved Overbud, at tilvende sig mangan Gjenstand, der, hvad den materielle Værdi angaar, kunde kjøbes for en Tredie- eller Fjerdedel i Kjøbenhavn.

Jeg holder ellers ikke af Forstyrrelser, naar jeg befinder mig paa en ensom Mindevandring, men hver Gang, jeg med Vemod saa Auktionsfolkene bære et af de gamle Stykker udenfor, voldte det mig et inderligt Velbehag at høre den Iver, hvormed de, ofte ægte sjællandske Bondestemmer overbøde hinanden. Og denne Iver steg, da de gamle Meubler, det kjære Skrivebord, det lille Havebord, den gamle Harpe og de mange smaa Effekter, der havde tjent til Komfort og Hygge for det gamle Ægtepar, bleve afløste af den righoldige Masse af Kobberstik, Lithographier, mer og mindre gode Portraiter, som havde hængt paa Væggene, Ling, der vist næsten alle vare taknemmelige Vennegaver fra Læsere og Læserinder, hvem det var bleven forundt, Ansigt til Ansigt, at hilse den elskelige Digter og hans Hustru i den lille Bolig, ved den yndige, skovkrandste Sø, til hvis Bred den Ingemannske Have gaar ned. —

Bonden, Landboen overhovedet, elsker, som bekjendt, at have Lidt at hænge paa Væggen. Og nu at kunne faa et Stykke, fix og færdigt, i Glas og Ramme, som havde hængt hos Ingemann! Hvad gjør det, om det ogsaa er en Smule forrøget, en Smule medtaget af Tidens altfortærende Tand?

Naturligviis bleve de bedste Stykker og de fleste Malerier kjøbt af Soranere, eller af Reisende, som vare komne langveis fra, for at erhverve sig en Reliquie fra det kjære Digterhjem ved den stille Sø. Midt iblandt al denne Higen og Tragten, efter at eie Noget fra den kjære Plet, skulde jeg dog ogsaa have mig en lille synlig Erindring. Mit Hjerte var saa fuldt af Tak, af Vemod, af opløftende Glæde, at jeg egenlig ikke syntes at trænge dertil. Desuagtet besluttede jeg at vove et Forsøg. Efter at flere vare strandede, fordi jeg ikke vilde vedblive at overbyde *der*, hvor jeg følte, at det var en sand Interesse for den, i verdslig Forstand, tidt næsten værdiløse Gjenstand, som overbød mig, havnede jeg tilsidst paa en lille Buste af gamle *Knud Lyne Rahbek*, den evigunge Student og Visedigter, hvis muntre Sange jeg mindes at have hørt i min Barndom og hvis Personlighed jeg tydeligt erindrers som en af

Frederiksbergveiens stadige Figurer, naar han daglig gik ud til sit kjære Bakkehus og sin *Camma*, denne maaske elskeligste Qvindeskikkelse, som den danske Litteratur har at opvise, denne Qvindeskikkelse, hvis Minde endnu lever i de aandfulde, geniale Breve, der vel ere blevne splittede omkring i Verden, men hvis rige Indhold, i *sin* Tid, er falden som en mildt vederqvægende Regn paa mangt et Frø, der siden voxte op til at blive et af de feireste Træer i Skoven*).

Jeg var vel fornøiet med min Lod, brød endnu en lille yndig Blomst i den Skovgrund, som Fru *Ingemann* med saa stor Forkjærlighed havde fredet i sin Have, og standsede derpaa et Øieblik paa det venlige Gravsted, der nu omslutter baade Mand og Hustru. Til dette har hun, fra sit Vindue sendt mangt et længselsfuldt Blik, og med vemodig Glæde hilst den først udsprungne Bøgegren, hvormed Akademiets Ungdom hver Vaar smykkede Ingemanns Grav. Den bar hende et Vidnesbyrd om, at denne ikke havde glemt og ikke vilde glemme den Sanger, hvis deilige Morgenpsalmer saa tidt i Sorö Lovsangssal have indviet den vordende Student til Dagens Arbeid og Glæde.

I mit stille Hjem, paa den gamle Holbergske Gaard, blev Busten stillet paa mit Skrivebord, og da jeg, i nogle Dage, havde gjort mig fortrolig med den nye Gjæst, randt det mig en Aften ihu, hvor aldeles det, som er skrevet af Fru Gyllembourg om Knud Lyne Rahbek og hans *Camma* og det gamle Bakkehus, finder sin Anvendelse paa det Ingemannske Hjem i Sorö.

Det er med dette Citat af den aandfulde, hedengangne Forfatterinde, at jeg vil slutte denne lille Skizze.

"I dette Gjæstfrihedens Hjem bleve Menneskene veiede efter ganske andre Regler end i den øvrige Verden. Det gik til som i Himmerige, hvor Rang og Rigdom Intet gjælde. Den

*) Rhabeks hustru, Karen Margaretha = "Kamma" (född 1789, död 1829), skildras i Petersens litteraturhistoria såsom en lika egendomlig som älskvärd och rikt begåfvad personlighet. Kunnig i astronomi och botanik, i latin och grekiska, idkade hon derjemte med ifver papparbetarens och trädgårdsmästarens anspråklösare studier. Det löjlige uppfattade hon i alla dess former och bestraffade det med de mest komiska infall. I det gamla förfallna Bakkehuset nära Fredriksberg, genom hvars remnor hon påstod sig kunna studera stjernornas gång, förde hon ett tillbakadraget lif fjerran från hufvudstadens förströelser, hvilka för hennes man hade så mycken loekelse. Men "Kjöbenhavn drog ud til hende", och under dessa besök uppmuntrades och utvecklades många af de bästa estetiska och intellektuella krafter Danmark sedan på olika områden haft att uppvisa, såsom Paul Müller, Mynster, Heiberg m. fl.

Fattige, Den, som Verden oversaa, men som besad noget Kunstnerværd, nogen Fortjeneste, var sikker paa at finde et Asyl, hvorhen han kunde ty i mørke Timer og hente Trøst, vis paa at blive modtagen med et varmt Haandtryk og et mildt Ansigt af den altid ungdommelige Digter, og at blive forstaaet og oplivet for mange Dage i Samtale med hans aandrige Hustru. Hvormange samlede der sig ikke der, af Alt hvad Nationen i to Generationer har at opvise af Herligt og Udmærket! I denne Kreds, under dette lave Tag, hvor Meget er der ikke grundlagt, der siden har spiret og baaret Frugt, ligesom Havens Træer og Blomster."

"Her boede de; ak de bo her ikke mere. Vend om stakels Pilgrim! Du finder ikke mere den gamle trofaste Sanger og hans elskelige Hustru."

Benedicte.

29. Spadsereturen paa Loftet.

Det er ikke Luftens Strømme,
 Der forfriske Hu og Sind,
 Og henveire Feberdrømme,
 Som et Fnug for Nattens Vind;
 Nei, men dog Motion det giver,
 Naar man over Loftet gaar:
 Fyrretyve Skridt det bliver,
 Før man Gavlens Vindve naar.

Det er ikke Solens Straaler,
 Dandsende paa Bølgens Glar,
 Som mig Lysets Glans tilmaaler,
 Og Opmuntring bragt mig har;
 Nei, mer nøisom maa man være:
 Bjælker hist og Bjælker her,
 Kan dog Fantasiens nære
 Med den Pragt, som ei er her.

Det er ei den hvalte Krone
 Af et nysudsprunget Træ,
 Ingen munter Fugletone
 I de grønne Grenes Læ;

Nei, mens op og ned jeg traver,
 Lammeskind og Vasketøi
 Kronen over Ho'det laver,
 Kun mit eget Skridt gjør Støi.

Og dog elsker jeg den lange
 Vandring hen ad Loftets Bro! —
 Her jeg drømmer søde Sange,
 Vugger selv mit Sind til Ro,
 Planter Fantasiens Haver,
 Mellem Alt hvad uskjønt er,
 Takker Gud, for at hans Gaver
 Selv paa Loftet er mig nær.

Gamle Loft, med Ensomhedens
 Dybe Brønd, min Tak modtag,
 At Du skjænker mig et Edens
 Lykkelige Fred hver Dag!
 Op og ned! Motion det giver;
 Ned og op! Spadseretur
 Dog tilsidst den Vandring bliver,
 Skjønndt den gjøres i et Bur.

Benedicte.

30. Gudmund Andersons historie

(som stjernerne fortalte).

»Sidder Du endnu i mørke Johannes?» spurgte en rask ungdommelig stemme, idet døren til et lille kvistværelse blev revet op. »Ja», lød svaret, »jeg sidder og tænker, hviler mig efter læsningen og lader stjernerne fortælle mig historier. Måske vil jeg engang gentage dem for verden, men saa maa de først modnes inden i mig. Ser Du, modtage kunne vi alle, men kun få af os have fået den gave at danne det modtagne, så det fremstår som et fuldstændigt liv, der har ret til at banke på menneskehjerterne med ordene: luk op, jeg har noget til Dig. Jeg har drømt om at blive en af disse få, men slår det fejl, er verden stor nok, til at jeg kan finde en beskeden lille plads. Så bliver jeg skolelærer på landet og lærer de små at læse —

ikke blot a b c men at læse i naturens og menneskelivets store bog.»

»Har ikke endnu nogen hørt, hvad stjernerne fortalte Dig?»
 »Nej, ingen, men sæt Dig ned og hør, hvad de iaften have sagt mig. — Husker Du islænderen *Gudmund Anderson*? — Om ham har jeg iaften hørt meget nyt, alt det, som kan gemmes mellem de »facta«, som bøgerne give os. Hvor leves der ikke dybe, rige sjæleliv, og hvor lidt kende vi til dem, forstå tidt ikke at tyde skriften paa *deres* pander og lyset i *deres* blik, som møde os i livets travle færden.

»Lad Din tanke gå tilbage til det syttende århundrede, op til Sagas store ö, til det forunderlige is- og sneland, hvor den indvendige ild gemmes, og som i åndelig henseende er Nordens skatkammer. Du vil see en stor bondestue, tarvelig i vor tids mening, velhavende og smykket i hin tids tanke. Se, den gamle kone sidder og spinder og kaster af og til spørgende blik hen til den unge mand, der sidder fordybet ved en stor bog. Hvor er den unge knøs ikke smuk med det store blonde hår over den høje pande; men de dybe öjnes udtryk vidner mere om en tænker end om en yngling, der vil leve og sejre.

Den gamle afbryder stilheden: »Gudmund, min søn, hvorfor denne evige studeren, denne evige grandsken i de gamle skrifter, som ingen lærde mænd ændse? Jeg veed det nok, en bondes arbejde er ikke nok for Dig, som har læst alt, hvad skolen kan give Dig, men hvorfor saa ikke blive præst og blive vor slægts stolthed og hæder?»

Den unge mand rejser sig, men hånden hviler endnu paa bogen: »Moder, jeg *kan*, jeg *vil* ikke være præst; kun en tanke, kun èn glæde har jeg havt fra ung, den følger mig, hvor jeg går, den møder mig alle vegne. Om aftnerne fortælles sagnene fra gammel tid; da drage de henfarne billeder forbi; jeg har, fra jeg var lille, lyttet i min krog, indtil jeg blev så stor, at jeg selv kunde fortælle. Jeg går i marken om dagen, og, tro mig, hver sten, hver høj fortæller om gamle tider. Jeg læser i de gamle skrifter, og jeg lever med fortidens store helte og dejlige kvinder. Jeg har gået i skolen og læst om Roms helte, men til vore egne var der ingen plads; jeg har læst det latinske sprog, men det klang fattigt og koldt imod vort klangfulde Norronamål. Blive præst — husker Du, hvad man sagde om Sæmund hin frode, at han stod i forbund med mørkets fyrste, kun fordi han elskede vor fortid. Blive præst — lære andre,

medens det gærer inde i mig selv; blive præst, når jeg intet har at give, kun trænger til selv at modtage! Kunde jeg nå ned til Kjøbenhavn; der er en konge, som har hjerte for vor fjerne ö. Men guldet mangler mig, uagtet jeg gjerne, som Sigurd, vilde dræbe Fofner for med hans guld at drage ud i verden. Derude fandt jeg måskè en sovende Brynhild, hvis kys vilde give mig et nyt liv, et liv at leve for min gamle fædreneø.»

Moderen ryster på hovedet: »Du er en drömmer, husker Du ej den roes, Du blandt drengene høstede for Din afhandling i skolen, son viste Din bibelske kundskab?»

Gudmund ler: »Nej Moder, ogsaa *den* viste, at jeg ikke egner mig til præst, men at jeg kun lever for et — min fædreneø, og er villig til att forsvare dens gamle vedtægter trods præster og bibles. Husker Du ikke, at en skolediscipel havde kaldt hele vor gamle Laxdælasaga for ugudelig, fordi Høskuld tog Melnorka til medhustru. Da vilde jeg bevise ud af bibelen, at det at holde en medhustru ej var uret. Præstens søn gemte mit skrift; jeg har glemt det, og sandelig: der var kun ungdommelig trods deri.»

Scenen skifter, stjernerne fortælle mig videre. Stakkels Gudmund! — Hos præsten blev hans gamle skrift fundet, draget frem for lyset, undersøgt af dommeren, og han, som en mistænkt ugudelig kætter, sendt i lænker til Kjøbenhavn. I natens mørke blev han bragt iland og sendt til »Blå tårn» *). Nu sidder han fangen i det dunkle rum, hører det uforståelige tungemål, bliver behandlet som en forbryder; hans klæder ere sønderrevne, hans ansigt blegt; endnu lyser hans øje dog med den gamle glands; endnu kan han drömme om den herlige gamle tid.

Den medlidende fangevogter har givet ham lov til i natens mørke at gå ud på den snevre gang om tårnet; der er dog frisk luft. Se, der står han. For første gang ser han den store by, men han, den stolte fri islander, ser den som en fangen mand. Men, stjernerne stråle jo med samme glands som på hans fædreneø, himlen er den samme, for Herren er hans sprog ej uforståeligt. Se, da hælder han sig ud over rækværket, taber ligevægten og styrter ned. Unge svend, — imorgen vil Dit knuste legeme findes på gårdens stene. Men nej, — han stöder mod en murkant, falder i en anden retning ned på den høje

*) Det mindre »Blå tårn» var ved Slottet.

slotsaltan, der ligger han, som ved et underværk, uskadte men dog uden bevidsthed. Den kolde nattevind bringer ham til sig selv. Hvor er han! var det en dröm, et æventyr? Han støder en dør op, — ja, det var en dröm! I et værelse smykket med pragt stod en stor seng med silkegardiner — der ligger en sovende kvinde, ingen inslumret skjoldmø, som Sigurd fandt, men en dejlig ungmø med lyse lokker. Han folder sine hænder, han stirrer på synet, og et udråb på hans modersmål var nær trængt over hans læber. Dog nej, han nærmer sig, han vil forvise sig om, at det er virkelighed, og hans hjerte banker, idet han bøjer sig over den unge kvinde. Stakkels Gudmund, uvidende fremmede! Du véd ej, hvem den kvinde er, hvis mund Dine læber dristig berøre; men èt véd Du, og det glemmer Du aldrig siden, at en ny følelse gennemstrømmer Dit hjerte, og at Du uvilkårlig må knæle ned.

I dette øjeblik nærme trin sig, en pige åbner døren! et udråb, et skrig, en kalden, mere ved han ikke. Atter synker han bevidstløs om og vågner først i en fremmed stue, hvor en mand bøjer sig over ham og forbinder hans sårede pande. Han tiltales på dansk och tydsk, men forgæves; endelig retter man et spørgsmål på latin til ham; han svarer, alt er forklaret fra hans side, men ingen siger ham, hvor han er. Men få dage efter er han så rask, at han kan rejse sig — han føres til kongen. Til kongen — nu Gudmund, fat mod! Ja, han bliver tiltalt venligt, fortæller alt. Hans skrift undersøges, oversættes på latin; kongen læser det, smiler ad det, erklærer ham fri for al tiltale, lytter til hans ord om hans ønske at studere, giver ham nådig en plads på Regensen og lidt penge til hjælp.

Men med studeringerne blander sig en dröm. Ja, da han faldt ned fra tårnet og befandt sig i slottets gang, må han have drømt et dejligt syn, drømt, at han så en skøn kvinde og kyskede hende.

Der måtte læres meget, megen anstrengelse og flid måtte der til; men hver aften bad han: »Herre, er hun blot til, så lad mig finde hende, og jeg vil kæmpe og vinde hende!» — Så sov han ind, trygt og barnefromt; men hvad han så af verden, var kun lidt, og i drømme sad han i sin gamle hal, og hun trådte frem for ham i den islandske brudedragt og sagde: »Jeg er Din skjoldmø, men tag ikke imod nogen glemselsdrik, så vil jeg engang blive Din.»

Han så hende igen — sin sovende Brynhild — så hende ved kongens side, hilset som prindsesse i det højtidelige optog. Han fik at vide, at hun var kongens unge slægtning, var gæst fra en fremmed kongestad, var en konges datter. Då svandt vel hans mod? nej, denne ungdomsfriske tillid, som intet mål er for højt, levede stærkt i ham. »Umuligt?» hvorfor? han var rig, som Sigurd, der besad Fofners guld og sværdet Gram, rig i sin tanke, rig i sit Hjerte, rig på åndens skatte. Sæmunds hin Frodes søn havde ægtet Magnus Barfods datter; Olaf Trygvesson bød Kjartan sin søster Ingeborgs hånd; — alt dette huskede han godt, og de gamle skrifter strålede for ham med dobbelt glands. — Stakkels Gudmund! han vidste ej, at geniets lavrbærkrands er langt fra kongens krone.

Vølvespå, Håvamål var samlet og for første gang oversat på dansk, ordene føjede sig så let, hjertet svulmede af glæde, hænderne foldede sig til Vorherres pris, endnu havde den stille oboer ej lært verdens kunst at tilegne sig selv æren.

Man talte i den lærde verden om hans arbejde, man sendte ham hjælp, og sandelig han havde det behov; thi fattig var han, kom sjældent på gaden af mangel på klæder.

Fattig? — han, som nærrede det lyse håb, han som forstod at elske, elske sit arbejde og hende, han betragtede, som sin valkyrje?

Ak, fattig blev han først den dag, då han hørte, hun rejste hjem for i det fjerne land at blive en fremmed konges brud, — da han fulgte med menneskemassen i de befolkede gader og så hende vifte det sidste Farvel til den danske kyst. Kun han, der levede ensomt i den store stad, havde været uvidende om denne nyhed.

Kraften var brudt, modet knust. Først nu mærkede han, at han var syg — syg af mangel og anstrengt arbejde; og han gik hjem træt indtil døden, lagde sig ned som den, for hvem livet er endt, og døden kom med sin milde hånd, vuggede ham i sine arme og tog ham bort fra den verden, som han ikke kendte, og som endnu den dag idag knap kender hans navn, knap ved, at han var den første i hin gerning. Andre udgave hans arbejder; hans navn kom vel med, men den døde kræver intet og bliver let glemt. Man talte om hans mangel, hans nød, sørgede for sildigt over, at man ej hade ændset hans sygdom og fattigdom; — men Du, dronning i de fjerne sale, som

var fattig i al din pragt, anede ej, at Du havde ejet en skat i hans kærlighed.

— — — — —

Tider ere gåede, løverne de stærke, de mægtige springe i Danmarks skjold, — hjerterne brænde så varmt og så stille, tidt uset af verden, og kun få drage sløret fra det tavse liv. Se, her har Du et af hjerternes historie, givet mig — jag ved ikke selv hvorledes.»

Vennen gik, Johannes drømde, stjernerne strålede — ja de have fortalt ham meget mere, om stille kampe og tavse smerter, om mange menneskeliv hvis rigdom og storhed verden ikke har set og anet.

Elisabet Ouchterlony.

31. Nytt på vår bokhylla.

A. BARN- OCH SKOLLITTERATUR*).

Vid läsningen af artikeln »Hvor finde nödvändig Veiledning for Andagtsövelserne i Hjemmet?» af ... d och särskildt af dess slutord, har ins. känt sig manad att lemna anvisning på några goda skrifter i religion för barn, som vi redan ega, åtminstone på det svenska språket, men som törhända äro mindre allmänt kända.

Såsom närmast egnade att fylla den i den norska uppsatsen omnämnda bristen i vår barnlitteratur, vilja vi då nämna:

Barn-Postilla, eller kort och enkel förklaring, i frågor och svar, öfver alla Sön- och Högtidsdagars Evangelii-Texter, bearbetad och i ny öfversättning utgifven af *G. Flyborg*, Kyrkoherde. — Pris 1 rdr 85 öre.

Utgifvaren, sjelf en varm barnvän, säger i sitt förord, i hvilket vi hjertligen instämma, bland annat: »Vi hafva funnit i denna lilla Barn-Postilla en stor enkelhet och klarhet i uppställningen på samma gång som en djup biblisk anda och rika skatter af andliga tillämpningar, hemtade ur texten, så att den synes oss, likt dess källa, Bibeln sjelf, på samma gång kunna passa för både stora och små, lärda och olärda.»

Barnens Vän, är en liten månadsskrift, som behandlar söndagsskole-ämnena, men på samma gång torde vara en god

*) Insändt.

vägledning äfven för föräldrar vid den *enskilda* gudstjensten och undervisningen med barnen i hemmet. Det lilla bladet har först med detta år börjat sin bana. Priset är 1 rdr svenskt pr år, och emottages prenumeration fortfarande i P. A. Huldbergs bokhandel, Stockholm, Regeringsgatan *N^o* 11. — Detta för föräldrarne; i barnens egna händer skulle vi vilja lemna:

Barnens Tidning, hvilken med 1869 börjat sin 12:te årgång. Den utkommer äfven en gång i månaden. Dess innehåll är ej uteslutande religiöst, dock är dess hufvudsakliga och tydliga syfte att befrämja en varm och lefvande kristendom samt att väcka tanken på det allvarliga, äfven i lifvets minsta förhållanden, o. s. v. — Pris 1 rdr 50 öre för årgången. Requisition adresseras till Evang. Fosterlandsstiftelsens Expedition, Stockholm.

Andeliga Sånger för Barn, samlade af *B. E.* (tre små häften), som äro utgifna med musik för 3 stämmor. Om än en del af dessa »Sånger» kanske ej fullt kunna uppfattas af yngre barn, så återstår dock ett tillräckligt antal, som kan vara till gagn och glädje för de små. Såsom exempel härpå må det tillåtas oss anföra nedanstående verser, med hvilka vi äfven vilja avsluta vår anspråkslösa uppsats:

Barnets önskan.

När jag ser i Guds bok dessa ljufliga ord,
Hur min Frälsare gick bland oss här,
Och tog upp de små barnen, som lam till sin hjord,
O, då ville jag ock varit der:
Om sin huldrika hand på mitt hufvud Han lagt,
Sina armar Han slutit kring mig,
Och Hans älskande blick på mig sett då Han sagt:
»Låter barnen få komma till mig!»

Dock Han har äfven mig tagit upp i sin famn,
Och i Ordet Han talar mig till;
Och jag får Honom be; och i himmelens hamn,
Får jag rum, om jag följt dit Han vill.
Ty åt dem, som i Honom förlåtelse fått,
Har Han tillredt ett kosteligt hem,
Der de sanna Guds barn få ovanskelig lott,
Ty Hans rike, det tillhör dem.

Men de tusende tusen, som än gå i nöd,
Och ej hört om den herrliga ort,
O, jag ville dem säga, att Jesus dem bjöd
Att gå dit, och dem bjuder allfort.

O, jag längtar att stå på den saliga strand,
 Der med prisande, jublande röst,
 De otaliga barn, af allt folk, alla land,
 Skola samla sig sällt vid hans bröst.

—n—

Fransk Elementarbok af *P. J. C. Dubb.* 2:dra uppl. Lund 1868.

(Ehuru vi eljest ej i tidskriften kunna följa med den egentliga lärobokslitteraturen, meddela vi med nöje följande af en ansedd lärare inlemnade uppsats.)

Det kan numera anses allmänt erkänt, att undervisningen i språk bör grundläggas genom s. k. elementarböcker, innehållande de viktigaste grammatiska reglerna i förening med talrika öfversättningsexempel från det främmande språket, genom hvilka regeln blir mångsidigt belyst, och dess tillämpning liksom en egendom för lärjungens *öra*. Dessa öfningar efterföljas af liknande öfversättningsexempel från modersmålet, genom hvilka lärjungen i högre grad måste taga sin sjelfverksamhet i anspråk och får, så att säga, på *tungan* hvad han förut fått i örat. På detta sätt blifver språkstudiet hvad det bör vara, en teori i ständig praktik, en tankeöfning, men på samma gång en tillämpning, en konst. — Herr *Dubbs* arbete, nyligen utkommet i en förbättrad upplaga, är med flit och omtanka utarbetadt efter denna metod. Visserligen kunde några anmärkningar göras mot framställningens gång, mot förf:s egendomliga terminologi och stundom något fria behandling af modersmålet; men det oaktadt torde vi för franska språket ännu ej ega någon, isynnerhet för dem, som redan börjat läsandet af ett annat språk, lämpligare begynnelsebok, hvarföre vi önska densamma all framgång såväl vid den allmänna som enskilda undervisningen.

J. H.

B. SKÖNLITTERATUR.

Solen i Siljedalen af *Magdalene Thoresen.* Kjöbenhavn 1869.

Den gyllene medelmåttan går vanligen sin väg ostraffeligen och ostraffad fram. Snillet, mera böjdt för afvikelser från den trampade stråten, får just derföre aldrig gå i fred, och vill det kanske icke heller. Med andra ord: lika enig som den allmänna meningen är i fråga om medelmåttans prestationer, lika splittrad är den, då det gäller att bedömma snillet alster. Det

är med dem som med vissa slags menniskor; man kan icke förbliwa lugn i deras närhet: man måste antingen beundra eller afsky — antingen älska eller hata dem. Så alldeles orätt har man väl i grunden icke å någöndera sidan. Felet är blott att man antingen endast ser bristerna eller ock uteslutande förtjensterna. Men långt ifrån att vara en olycka för diktaren eller konstnären är den meningsstrid de framkalla icke blott ett intryg på deras snillebörd, utan rentaf ett vilkor för, att de, likt andra planeter, må kunna, mellan ömsom fränstötande och tilldragande krafter, dragas på rätta vägen. Vill man antaga dessa i förbigående framkastade satser och tillämpa dem på de tre nordiska ländernas litteratur i dess nuvarande skede, skulle man komma till den slutsatsen, att den norska diktkonsten der representerar det öfverlägsna snillet. Ej heller torde ett sådant antagande falla synnerligt långt utanför sanningen. Visst är, att inga nordiska författare för närvarande hos oss väcka så stridiga meningar, som de norska. Icke minst har detta varit fallet med Magdalene Thoresen och hennes sista arbete, *Solen i Siljedalen*. Af de många olika omdömen, som blifvit oss meddelade, anföra vi här, till stöd för vårt påstående, tvenne, ett af »repellerande» och ett af »attraherande» art.

»Ni önskade några ord om »Solen i Siljedalen» såsom ränta på lånet», skrifver en af bokens läsare. »Skulle jag försöka att säga något derom, så vore det detta, att den spelar alltigenom på ett visst manérs ända till bristning spända strängar och gör sålunda esomoftast pinsamma intryck. — Att erotik och pietism kunna få makt i kretsar, der sysslolöshet råder af ett och annat skäl, deraf har man en sorglig erfarenhet; men att utsväfningarne i de riktningarne kunna gå så långt bland arbetsför allmoge, som förf:n skildrar det, förefaller mig osannolikt. Också tala alla figurerna ett och samma pressade språk som författarinnan och synas komma och gå utan annan uppgift än att tjena hennes syften. — — Redan vid den nya norska skolans första framträdande tyckte jag mig finna frestelse till manér ligga och lura. Denna frestelse synes nu hafva gripit omkring sig. Ett varningsord vore därför kanske på sin plats.»

Se här åter ett annat, helt motsatt yttrande:

»Tack för den sköna solen, som kom att midt i vintertöcknet sprida — väl icke något jemnt och värmande ljus, men blytlika, tändande strålar. Magdalene Thoresen är sedan

gammalt vår vän och nu har hon, med »solen» såsom medium, utgjort själen i vårt hvardagslif under långa mulna och frostbundna veckor. Dock har hon skildringar af så gripande art, att man känner sig frestad att sätta händerna för ögonen, för att ej bli alltför öfverväldigad. Kanske innebära imellertid just dessa skildringar de högsta snilleblixtarne.

Prologen är ju ett stycke Tidemand, lyftadt ut ur ramen och in i lifvet. *Guri* och *Rolf* tycker man sig se förf:n ut-hugga omedelbart ur folkkarakterens hårda och malmsprängda block, på det hon sålunda må likasom bana sig väg till det inre, finare och smidigare ämne, af hvilket så väl *Gunnars* och *Ingas* harmoniska gestalter, som *Knuts* och *Jacobs* brutna och skefva väsenden skola danas. — Gunnar står främst i min ynnest. Skildringen af det första mötet mellan honom och Inga är förtjusande. Motsatsen mellan honom och Knut är förträffligt hållen; det sista nattliga uppträdet med Eli måhända det yppersta af hela boken. Kunde man blott hoppas att det vore sant! Dock, med stöd af modrens minne får man alltid anse det *möjligt*; och just framdragandet af detta minne till ett värn mot frestelsen är kanske den djupaste tanken i hela boken — — — Men det var icke min mening att recensera »Solen i Siljedalen». — Jag ville blott säga, att den gjort glädje och gifvit ett djupt, om också ej fullt klart eller harmoniskt intryck.»

I så motsatta riktningar går omdömet om »Solen i Siljedalen».

Utan att vara blinda för faran af ett förstelnande manér, ansluta vi oss för vår del obetingadt till den sist anförda åsigten och hoppas en annan gång, vid en öfverblick af Magdalene Thoresens hela fängslande diktarepersonlighet, få närmare motivera vårt omdöme.

Reader.